

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Caudillos modernos optikou konceptu charismatického
panství Maxe Webera**
Bakalářská práce

Autor: Aneta Dvořáková
Studijní program: B6701
Studijní obor: Politologie
Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Bílek, Ph.D.

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Aneta Dvořáková

Studium: F17BP0064

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: **Caudillos modernos optikou konceptu charismatického panství Maxe Webera**

Název bakalářské práce AJ: Caudillos modernos through the concept of the charismatic leadership of Max Weber

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

charismatic leadership of Max Weber

Tato práce bude věnována charismatickému panství. Práce bude zpracována deskriptivní metodou spadající pod kvalitativní výzkum. Cílem bude analyzovat tři představitele N. Madura, D. Ortegu a Á. Uribeho, kteří působil/ působili jako prezidenti ve Venezuele, Nicaraguy a Kolumbii, dle konceptu charismatického panství a odpovědět na otázku: "Jakým způsobem lze aplikovat weberovo charismatické panství na představitele Latinské Ameriky?" Časové vymezení bude dle doby, kdy setrvali ve své funkci, tedy od r. 2002–2020. Aplikací této teorie na státy v Latinské Americe se doposud nikdo nevěnoval, a proto se domnívám, že by mohla přinést nový pohled na budování charismatického panství v 21. století. Teoretické ukotvení bude vycházet z teorie M. Webera, jenž vytvořil koncept o třech typech legitimního panství. Empirická část bude zaměřena na analýzu podle indikátorů, na kterých je charismatické panství závislé. Tato část bude vycházet především z primárních zdrojů jako jsou novinové články.

Castro, Pedro. 2007. "El caudillismo en América Latina, ayer y hoy." In: *Política y Cultura*, č. 27, 9-29.

Cuevillas, Fernando. 1992. "A case for Caudillaje and Juan Perón". In: *Caudillos: dictators in Spanish America: Norman y London*. Ed. Hugo M. Hamill. University of Oklahoma Press, 286-287.

Beezly, William. 1969. "Caudillismo: An Interpretative note." In: *Journal of Inter-American Studies* 11, č. 3, 345-352.

Havelka, Miloš. 2009. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH.

Heywood, Andrew. 2008. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.

Keller, Jan. 2005. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Loužek, Marek. 2005. *Max Weber. Život a dílo, Weberovské interpretace*. Praha: Karolinum.

Rychterová, Pavlína. 2006. "Pojem a teorie charismatu Maxe Webera v recepci sociálních a historických věd." *DĚJINY – TEORIE – KRITIKA*, č. 2, 191-202.

Weber, Max. 1993. *Economía y sociedad*. 1. dotisk. Madrid: Fondo de Cultura Económica de España.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Bílek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval pod vedením Mgr. Jaroslava Bílka, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Pardubicích dne 9. 7. .2021

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Jaroslavovi Bílkovi, Ph.D. za odborné vedení práce, a především za obrovskou trpělivost, všestrannou pomoc, množství cenných rad a ochotu při konzultacích poskytnutých ke zpracování této práce.

Anotace

Dvořáková, Aneta. 2021. *Caudillos modernos optikou konceptu charismatického panství Maxe Webera*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové. 2021, 62 str., Bakalářská práce.

Bakalářská práce se věnuje tématu caudillos modernos optikou konceptu charismatického panství Maxe Webera. Jak téma napovídá, práce bude mít své teoretické ukotvení v teorii od Maxe Webera, který vytvořil koncept o třech typech panstvích. Práce bude zaměřena na prezidenty Venezuely, Kolumbie a Nicaragui, jmenovitě N. Madura, D. Ortegu a bývalého prezidenta A. Uribeho. Časové vymezení bude dle doby, kdy setrvali ve své funkci, tedy od r. 2002–2020.

Výzkumná otázka zní: „Jakým způsobem lze aplikovat Weberovo charismatické panství na představitele Latinské Ameriky?“. Práce bude zpracována deskriptivní metodou, spadající pod kvalitativní výzkum. Cílem práce bude prokázat, zda se v zemích nachází charismatické panství.

Klíčová slova: caudillismo, charismatické panství, charisma, Latinská Amerika, Nicolás Maduro, Daniel Ortega, Álvaro Uribe

Annotation

Dvořáková, Aneta. 2021. *Caudillos modernos optikou konceptu charismatického panství Maxe Webera*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2021, 62 pp. Bachelor thesis.

This Bachelor thesis deals with the caudillos modernos through view of charismatic leadership by Max Weber. How topic suggests, this thesis will have its theoretical part in the Max Weber's theory, who formulated concept about three types of leadership. The work will focus on presidents of Venezuela, Colombia and Nicaragua, namely N. Maduro, D. Ortega and ex-president Á. Uribe. The period will be by time, when they were in their function, therefore from 2002 to 2020.

The research question is: "How can Weber's charismatic leadership be applied to Latin American's representatives?". The work will be written up by descriptive method, one of qualitative research. The aim of the work will be to prove whether a charismatic leadership is being built in these countries.

Keywords: caudillismo, charismatic leadership, charisma, Latin America, Nicolás Maduro, Daniel Ortega, Álvaro Uribe

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1. CAUDILLISMO.....	11
1.1. <i>Caudillismo viejo</i>	12
1.2. <i>Caudillos nuevos</i>	15
2. LEGITIMNÍ ŘÁD	18
3. CHARISMATICKÉ PANSTVÍ.....	22
3.1. <i>Charisma</i>	22
3.2. <i>Hodnocení charismatického panství</i>	27
3.3. <i>Budování charismatického panství</i>	28
EMPIRICKÁ ČÁST.....	30
1. CHARISMATICKÁ AUTORITA	30
1.1. <i>Nicolás Maduro Moros</i>	30
1.2. <i>Álvaro Uribe Vélez</i>	32
1.3. <i>José Daniel Ortega Saavedra</i>	34
2. BUDOVÁNÍ VZTAHU S NÁSLEDOVNÍKY	35
2.1. <i>Nicolás Maduro Moros</i>	35
2.2. <i>Álvaro Uribe Vélez</i>	36
2.3. <i>José Daniel Ortega Saavedra</i>	37
3. OPOZICE	38
3.1. <i>Nicolás Maduro Moros</i>	38
3.2. <i>Álvaro Uribe Vélez</i>	40
3.3. <i>José Daniel Ortega Saavedra</i>	41
4. KLIENTELISTICKÁ SÍŤ.....	43
4.1. <i>Nicolás Maduro Moros</i>	43
4.2. <i>Álvaro Uribe Vélez</i>	44
4.3. <i>José Daniel Ortega Saavedra</i>	45
5. PŘESVĚDČENÍ O NEOMEZENÉ MOCI.....	46
5.1. <i>Obcházení/porušování ústavnosti</i>	46
5.2. <i>Změny v ústavě</i>	48
ZÁVĚR	51
LITERATURA A PRAMENY	54

LITERATURA	54
PRAMENY	57
<i>Internetové zdroje</i>	57
<i>Tištěné prameny</i>	62

Úvod

Bakalářská práce se věnuje tématu caudillos modernos, optikou konceptu charismatického panství Maxe Webera. Max Weber byl německý politický ekonom a sociolog. Díky své práci se stal jedním ze zakladatelů moderní sociologie, ve které prosazoval vysokou vědeckost. Poukazoval na význam myšlení a vědomí v sociálním jednání. Ve svém životě se zabýval právem, mocí, organizacemi a náboženstvím. K jeho nejcennějším dílům patří *Protestanská etika a duch kapitalismu* (1902), *Sociologie náboženství* (1920), *Ekonomika a společnost* (1922) (Heywood 2008: 259). Právě z poslední zmíněné knihy bude vycházet teoretické ukotvení práce. Weber charismatické panství chápe jako typ panství, které je založeno na víře stoupenců ve výjimečné, nadlidské či nevšední vlastnosti vůdce. Panství podléhá autoritě a charismatu, jež jsou dány jediné osobě. Tato osoba je ztělesněním panství a je jeho suverénním vládcem. Daná autorita může mít ve společnosti takový vliv, že může překračovat tradici i psané zákony (Keller 2005: 29; Weber 1993: 713).

Výzkumná otázka zní: „Jakým způsobem lze aplikovat Weberovo charismatické panství na představitele Latinské Ameriky?“ Cílem této práce bude zjistit, zda ve zmíněných zemích došlo k vytvoření charismatického panství. Jelikož tomuto tématu nebyla věnována dostatečná pozornost, domnívám se tedy, že by aplikací této teorie mohl být vytvořen nový pohled na budování charismatického panství. Dané pojetí o charismatickém panství může pomoci analyzovat prezidenty z 21. století v Latinské Americe a říct, zda koncept z minulého století může být aplikovatelný i v současnosti.

Teorie o charismatickém panství bude aplikována na prezidenty Latinské Ameriky. Země, ze kterých se prezidenti vybírali, byly v poměru 2:1. Tedy dva zástupci za Jižní Ameriku (Kolumbie, Venezuela) a jeden za Střední Ameriku (Nicaragua). Prezidenti byli vybráni tak, aby za svoji kariéru setrvali u moci minimálně dva mandáty, nebo vykonávali svůj druhý mandát. Další podmínkou bylo časové vymezení na 21. století, kdy tyto mandáty vykonávali, tedy od roku 2002 do roku 2020. Na základě těchto požadavků se mohli prezidenti N. Maduro (2013-2018, 2019-2025), Á. Uribe (2002-2005, 2006-2009) a D. Ortega (1984-1990, 2006-2010, 2011-2015, 2016-2021) stát subjekty pro tuto práci.

Literatura a prameny, ze kterých budeme čerpat budou vybírány tak, aby se věnovaly dané tématice. V Teoretické části se zaměříme na texty týkající se

charismatického panství. Příkladem může být již zmiňovaný stvořitel dané teorie Weber (1993). Také se zde neobejdeme bez Eisenstadt (1968), Kellera (2005) nebo Rychterové (2006), která se snažila poukázat na minimální výzkum této problematiky a zároveň se věnovala hledání slabin charismatického konceptu. Empirická část bude pro změnu čerpat z historické literatury a literatury popisující politické systémy vybraných zemí. Tento výběr by měl nastínit atmosféru v zemi, kdy se prezidenti dostali k moci a zachytit první kroky v jejich nové funkci. Příkladem může být Bílá (2006), Klíma (2015), Kouba (2009). Dále budou informace čerpány zejména z primárních zdrojů, novinových článků (BBC, La Revista, New York Times, The Guardian, ...).

Práce bude zpracována deskriptivní metodou spadající pod kvalitativní výzkum. Bude členěna do dvou částí, teoretické a empirické. V teoretické části se v první kapitole seznámíme s fenoménem caudillisma, který nám poskytne obrázek o historicky – kulturním vývoji v Latinské Americe po současnost. To bude důležité pro pochopení jejich moci ve státě. V další kapitole rozebereme koncept legitimního řádu, tak jak ho chápe Weber. Díky získání legitimacy Weber identifikoval tři systémy panství. Ve třetí kapitole se budeme věnovat pouze charismatickému panství. V kapitole budou zastoupeny podkapitoly o charismatu, charismatické autoritě ale i podkapitola, která reflektuje možné slabiny konceptu v dnešní době.

Empirická část bude rozdělena do kapitol podle indikátorů, díky kterým můžeme definovat charismatické panství v praxi. Indikátory, které byly pro danou práci vybrány jsou tyto: charismatická autorita, budování vztahu s následovníky, vztah k opozici, klientelistická síť a přesvědčení o neomezené moci. V daných kapitolách se pokusíme zjistit, zda jsou tyto jevy v zemích přítomny a jak by o nich smýšlel Weber. V závěru poté budeme moci odpovědět, zda se v zemi charismatické panství nachází či nenachází. Pokud bude prokázáno všech pět indikátorů, budeme moci říct, že se tam dané panství nachází. V případě, kdy v zemi budou potvrzeny tři až čtyři indikátory, bude pravděpodobné, že v zemi nedošlo k úplnému nastolení charismatického panství. Pokud se nepotvrdí alespoň tři indikátory, bude to znamenat, že se charismatické panství v dané zemi nenachází.

Teoretická část

1. Caudillismo

Caudillo je velmi specifický pojem. Při hledání etymologického původu daného termínu musíme začít s jeho sémantickým obsahem. Ve španělštině znamená caudillo „vůdce“, „náčelník“ nebo „vládce“. Caudillismo znamená „vedení“. Caudillo pochází z latinského *caput, capitellum* – hlavy. Termín vyznačuje přirozeně privilegované postavení ve struktuře společnosti, jejíž je vůdce součástí. Přidání „ismu“ naznačuje, že vliv caudilla je dostatečně významný na to, aby vytvořil konkrétní název pro sociální strukturu, kde je caudillo přítomný. V lidech *caudillo* evokuje silného politického člověka. Nejvýraznějšího člověka ze všech, který se nachází nad institucemi formální demokracie. Charakteristický vůdce, který je s fenoménem caudillisma spojen, bývá definován čtyřmi klíčovými faktory:

- a) opakovaný výskyt ozbrojených patron-klientských vztahů, které jsou utvářeny osobními vazbami, podřízením a společnou touhou získat bohatství silou zbraně,
- b) nedostatek institucionalizovaných prostředků pro nástupnictví k úřadům,
- c) použitím násilí v politické soutěži,
- d) opakovaná selhání stávajících vůdců, kteří jim zaručují jejich funkce v postavení náčelníků (Wolf a Hanses 1967: 169).

S vědomím, že caudillismo souvisí s vojenským politickým vedením ve Španělsku a Latinské Americe, bychom mohli pokračovat v interpretaci používané v politické vědě. Tento vztah je spojen se španělskou politickou tradicí, konkrétně s patrimonialismem¹ a autoritářstvím² (Fukuyama 2002: 66-67). Další charakteristikou caudillisma je paternalistický přístup³ k ekonomice. Obvykle se projevuje jako neo-merkantilismus, sociální politika nebo korporativismus. Skupinu zájmu koordinuje systém, kde vládní silná ruka caudilla (Fukuyama 2002: 114-15). Wolf a Hansen dále popisují rysy caudillů, které zahrnují machismus, štědrost mezi rodinou a jejich spojenci. Také zde vyzdvihují

¹ (Neo)patrimonialismus je systém sociální hierarchie, kde patroni využívají státní prostředky k zajištění loajality klientů v populaci. Jedná se o neformální vztah patron-klient, který může sahát od státních struktur až po jednotlivé občany.

² Autoritarismus je víra ve vládnutí „shora“ respektive praktické uskutečňování takového vládnutí (Heywood 2008: 60).

³ Jedná se o specifický přístup hospodářského centra ke státním nebo podřízeným podnikům s cílem jejich ochrany a lepšího vedení.

jejich smysl pro obchodní zájmy a přístup ke zvyšujícímu se bohatství (Wolf a Hanses 1967: 169).

Podle K. H. Silverta se v Latinské Americe termín caudillisma obecně vztahuje na jakýkoliv personalistický a kvazi-vojenský režim, jehož stranické mechanismy, správní postupy a legislativní funkce podléhají okamžité a přímé kontrole charismatického vůdce, anebo skupině zprostředkujících úředníků (Silvert 1976: 223).

S další definicí, která by společnosti pomohla poznat pravou podstatu caudilla, přišel Cuevillas, který říká: „V politickém smyslu bych použil „caudillaje“, abych ho aplikoval na režim, který spočívá v zosobnění autority, která vládne s mimořádnou morální charismatickou převahou nad svým lidem. Vůdce jim radí a vede je ... Toto celé vypadá jako sociální instituce plná etického obsahu (politická a vojenská kontrola, autentická úplnost moci, psychické vedení vládnoucích, morální oddanost osobnosti vůdce), který je vhodný pro státy, jejichž politický život je určen pro integraci tradičních individuálních a kolektivních hodnot.“ (Cuevillas 1992: 286-87).

Pravděpodobně s nejpřesnější definicí caudillisma přišel Russel Fitzgibbon. Uvádí, že caudillismo znamená promítání psychologicko-militaristické síly do vládního mechanismu (Fitzgibbon 1941: 438). Navzdory svému stáří zůstal Fitzgibbonův přístup ke caudillismu použitelný i v současnosti.

1.1. Caudillismo viejo

Caudillos se v Latinské Americe objevili jako místní vůdci na počátku válek za nezávislost. Války a politická nestabilita, které později následovaly, přispěly k tomu, že se daní představitelé stali vojenskými hrdiny. Lynch dává za příklad tři výrazné osobnosti: Juan Manuel Santos (1829-1852) z Argentiny, José Antonio Páez (1830–1850) z Venezuely a Antonio Lopez de Santa Anna (1821-1855) z Mexika. Podle Lynche závisí úspěch caudillovy kariéry na jeho schopnosti být regionálním vojenským vůdcem a na účinném ekonomicky-politickém paktu s elitou (Lynch 1993: 237). Mimo jiné Lynch poukazuje na podmínky, díky kterých caudillismo v 19. století fungovalo. Jednalo se o ekonomickou základnu, politickou vizi a sociální podporu ve společnosti (Tateiwa 1995: 46).

1.1.1. Neopatrimonialismus

Caudillismo je založeno na vztahu patron-klient. Tato forma hospodářské a sociální organizace vznikala během koloniálního období v regionálních oblastech. „Patron“ spravoval výrobní centra a zajišťoval obživu svým „klientům“. „Patron“ je vyzbrojil, aby byl jimi chráněn jeho majetek. „Klienti“ obdělávali jeho půdu a zaručovali mu věrnost a poslušnost (Lynch 1993:5). *Caudillo viejo* měl ekonomické a lidské zdroje, jež byly válkami za nezávislost zničeny. Příkladem může být Juan Manuel Rosas, který byl součástí ekonomické elity v Buenos Aires. Rosas byl správcem nemovitostí a vůdcem farmářů, tedy zastupoval a hájil zájmy elit. Podobný scénář můžeme vidět i u Joseho Antonia Paéze a Antonia Lopeze de Santa Anna. Paéz získal kontrolu nad tradičními zeměmi oligarchů a stal se úspěšným vývozcem. Důstojník Santa Anna pocházel z privilegované kreolské⁴ třídy a vlastnil několik statků. Svůj vliv uplatňoval zejména na přístav Veracruz, který byl nejdůležitější v zemi, díky čemuž upřednostňoval správu obchodních cel (Tateiwa 1995: 47).

Podle Lynchovy analýzy došlo k jisté změně ve společnosti, kdy okolo roku 1830 přestal být caudillo typickým vůdcem a místo toho se začal zajímat o ekonomické elity. Před rokem 1830 tato ekonomická skupina plně podporovala caudilla, aby povstal proti vládě, a aby se převládající politické síly neuskutečnily. Jakmile byla moc konsolidována, vůdce upřednostňoval elitu nabízející ekonomickou stabilitu. Toto mohou demonstrovat změny v politice daných představitelů. Rosas, původně federalista, se přiklonil k unitarismu. Paéz figuroval při odtržení Venezuely od Gran Kolumbie a u Santa Anny je vidět více liberální a konzervativní chování. Lze tedy říct, že se caudillo připojil na stranu ekonomické elity, kdy mu tento krok pomohl zůstat u moci. Pro pozorovatele je ale znát jeho měnící se názory a protichůdná politika. Caudillo si udržoval vedení tak dlouho, dokud elita nebyla přinucena tuto vzájemnou závislost přerušit. Tento vztah býval nejčastěji ukončen na základě požadavků mezinárodního trhu, když bylo třeba nastolit nový ekonomický směr (Tateiwa 1995: 47).

⁴ Pojem kreolové z portugalského *criolulo*, španělsky *criollo* označuje potomky španělských, portugalských nebo francouzských přistěhovalců (kolonistů) narozených již v Latinské Americe a karibské oblasti.

1.1.2. Politická vize caudillos

Na latinskoamerické scéně 19. století bývá caudillismo interpretováno jako protiklad liberalismu, anebo jako jedna z hlavních příčin jeho neúspěchu. Lynch zde poukazuje na podřízenost caudillů k zájmům elit. Zachování ekonomické dominance se projevilo volným obchodem v Argentině, exkluzivitou obchodních přístavů ve Venezuele a odporem vůči možné anexi Spojených států v případě Mexika. Caudillos tedy souhlasili s politikou elit. Lynch má tendenci být negativní, když se domnívá, že představitelé museli jednat podle určitých ideologických orientací. Podle něj caudillos představovali jistý nástroj ve společnosti, jenž byl ovládán elitou (Lynch 1993:237; Tateiwa 1995: 48).

Toto lze vidět zejména u Rosase. Svoji politickou kariéru zahájil ve federalistické straně, kterou opustil v okamžik, kdy se dostal k moci. Své nové postoje začal stavět na myšlenkách, že federalismus je nepostradatelná fáze budování centralistické republiky. To může ilustrovat, že caudillos nemuseli pouze slepě následovat ekonomickou elitu, ale mohli mít i své představy, jak by mohli případně vládnout (Tateiwa 1995: 49).

1.1.3. Podpora lidu

Caudillo byl nejvyšším náčelníkem, vojákem a hrdinou lidu. Z tohoto pohledu je zřejmé, že se caudillo musel těšit široké popularitě. Příkladem může být Paéz, který neuměl číst ani psát. Snažil se vzdělávat a naučit se žít jako civilizovaný člověk, ale nikdy nemohl přestat být rangerem, a proto bylo těžké se vyznat v jeho ideologii. Díky své brilantní vojenské kariéře po bitvě Caraboba však získal silnou podporu venezuelského lidu. Sám Bolívar zpozoroval jeho potenciál v boji za venezuelskou nezávislost, a proto ho přesvědčil, aby zůstal u moci (Tateiwa 1995: 50).

Sblížení mezi caudillem a lidmi je vidět i v případě Santa Anny. Tento mexický vůdce měl jejich bezpodmínečnou podporu. Santa Anna sice povstal proti stávající vládě, ale po získání moci se odmlčel a v úřadě byl nepřítomný. Jako generál prohrál většinu důležitých bitev. I přes tyto faktory se mu povedlo ve společnosti získat popularitu. Toto bylo vidět v roce 1853, kdy byl triumfálně přijat v Mexiku, poté co se vrátil z exilu v Kolumbii. Santa Anna byl vybrán vládou z toho důvodu, že nebylo možné najít jinou osobu, která by mohla vykonávat kontrolu nad zemí (Lynch 1993: 33; Tateiwa 1995: 50-51).

1.2. Caudillos nuevos

Díky politickému vývoji na konci 19. století v Latinské Americe lze oprávněně předpokládat, že i caudillismo zaznamenalo jisté změny. V odborných kruzích se proto využívají termíny jako jsou *caudillismo viejo* a *caudillismo nuevo*. Caudillismo nuevo má poukázat na fakt, že se caudillismo začalo stávat více institucionalizované. Původní politika caudillos byla spíše ukázkou chaosu než politického systému. Přesto se jeho vnitřní pravidla zdála pro lidi stabilní a více srozumitelná než stranický systém (Wolf a Hansen 1967: 177). Původní caudillos byli motivováni k obsazení formálních institucí s vizí moci a bohatství (Lieuwen 1961: 560).

Dosažení moci v postkoloniální Latinské Americe vyžadovalo velké schopnosti ze strany caudilla. Musel se moudře rozhodnout, které státní prostředky může použít k zachování svého postavení a které jsou tabu. Kromě toho musel caudillo tvrdě pracovat na své autoritě mezi mocenskou elitou. Bez moderních komunikačních prostředků se caudillo spoléhal na své osobní charisma a kontakt s lidmi (Wolf a Hansen 1967: 173-74). Věrnost caudillovi hraničila se ztotožněním se s jeho osobností a politickými hodnotami. Politika byla zprvu ryze závislá na činnosti a rozhodnutí caudilla. Tento systém byl však změněn v době, kdy se začala rozvíjet moderní státní instituce. Právě s rozvojem moderních státních institucí se ustavil logický způsob jejich dosazování k moci – caudillo se zbavil opozice a rozdělil místa v institucích mezi své věrné příznivce. Došlo tak k moderní diktatuře. S opozicí bylo možné zacházet mnohem snadněji díky byrokratickému aparátu, jenž nově stát nabízel. Jednalo se zejména o policii, trestní systém, anebo informační službu (Salazar 1984: 115-16).

Dalo by se říct, že se caudillismo nuevo objevilo společně se státní centralizací a monopolem státní moci na konci 19. století, kdy se caudillo stal moderním diktátorem. Caudillo se stal spojením osobní autority, vojenské moci a bohatství, které se mu dostalo bez nadměrného použití násilí. V té době byli právě kreolové nejúspěšnější sociální skupinou, jež dokázala splnit požadované podmínky (Wolf a Hansen 1967: 178).

Vůdci devatenáctého století, na rozdíl od těch současných, neměli žádnou představu o významu legitimacy, na rozdíl od těch současných. Mnozí z nich přišli k moci díky demokratickým prostředkům a velkoryse využili masovou politiku a státní zdroje. (Castro 2007: 14). Caudillos dnes získávají legitimitu díky volbám. Po vítězství a zisku moci často dochází k ničení jakékoliv institucionální demokratické správy. Místo ní

dochází k budování personalistického režimu. Tento režim má za cíl rušit možné demokratické reformy. Reformy, kterým se povede legislativním procesem projít zajišťují caudillos uzurpovat si moc (Gerardo 2021).

Caudillos často využívají politické nezkušenosti svých příznivců a ve svých projevech se zaměřují na vyvolání emocí. Caudillos si snaží získat popularitu ve společnosti, aby díky ní mohli zůstat u moci neomezeně dlouho. Mnozí z nich zneužívají veřejných zdrojů, aby uspokojili svůj životní styl. Příkladem může být Muammar Kaddáfí anebo rodina dos Santos (Gerardo 2021). Z této rodiny je v poslední době nejvíce poukazováno na Isabel dos Santos, která měla přístup k lukrativním obchodům. Jednalo se o obchod s pozemky, ropou, diamanty, ale i telekomunikacemi. Úřady v Angole ji v současné době vyšetřují kvůli korupci a její majetek v zemi byl zmrazen (BBC NEWS 2020). Jedná se zejména o lidi, kteří pocházeli ze skromných poměrů a po získání moci ve státě začali shromažďovat bohatství pro sebe a své blízké. Mimo jiné využívali všechny možné prostředky, včetně síly a zastrašování, aby si udrželi své postavení. Přestože tvrdí, že bojují za obyčejné a také chudé lidi, získávají z veřejných zdrojů peníze zejména pro své potřeby. Mohou být negramotní, ale i studovaní. V jejich činech je však znát jistá vypočítavost. Jak bylo zmíněno, nebojí se pro udržení se ve funkci využít zastrašování a ani násilí. Často za jejich vlády dochází k cenzuře a kontrole ve státě. Toto umožňují následující faktory, které lze ve státě najít samostatně nebo v kombinaci:

- a) Absence účinných ústavních kontrol – moderní caudillos těží z nedostatku výslovných ústavních kontrol výkonné moci. V jistých případech může vůdce ohýbat nebo měnit ústavu podle svých potřeb.
- b) Využití volebního procesu k legitimizaci jejich vstupu nebo zachování moci – moderní caudillos mají k dispozici mnoho nástrojů k legitimizaci sebe sama, nebo v případě potřeby k delegitimizaci opozice.
- c) Politické strany a skupiny – nedávný výzkum od *V-Dem Institute* ukazuje, že se politické strany mohou stávat více neliberálními, díky čemuž dochází k vzestupu a upevňování autokratických vlád (V-Dem institute 2020: 2-3).
- d) Neinformovaní občané – v demokratické společnosti není veřejná správa složena jen z vlády a politiky. Součástí jsou i občané, komunity a společnosti. Pokud jsou občané neinformovaní, může dojít ke spiknutí, díky kterému vznikne ve společnosti prostor, kde se tzv. otevrou dveře právě pro caudillos.

e) Moderní caudillos začnou šířit falešné zprávy a vytvářet alternativní realitu s cílem neinformovat občany. Dle výzkumů lze říci, že země s vyšší účastí občanů mají také výkonnější demokratickou vládu (Gerardo 2021).

1.2.1. Představitelé

Alberto Fujimori

Fujimorismo označuje politiku a politickou ideologii bývalého prezidenta Peru, Alberta Fujimoriho. Dále poukazuje na kult osobnosti, který se kolem něj a jeho rodiny vytvořil. Ideologie toho směru spočívá v neoliberalní ekonomice, opozicí vůči politické levici a sociálnímu konzervatismu. Fujimori se na základě svých skutků dostal i do vězení za závažné porušování lidských práv spáchané v průběhu 90. let. Fujimori 5. dubna 1992 rozpustil Kongres a převzal kontrolu nad soudnictvím. Vladimiro Montesinos, jeho důvěryhodný poradce, převzal otěže ozbrojených sil. Toto byly podmínky vzniku zkorumpovaného režimu, který dokázal zdiskreditovat opozici. Fujimoriho politika dodnes vyvolává v občanech emoce. Přestože by návrat *fujimorisma* v zemi znamenal zhoršení situace, existují zde stále lidé, kteří naivně věří, že by to byl dobrý krok pro zemi. V současné době můžeme vidět Keika Fujimori a Kenji Fujimori, kteří pokračují v politice svého otce. Keikoova strana *Popular Force* ovládala v letech 2016–2020 většinu Kongresu prostřednictvím systému, který bývalý prezident ústavně navrhl (Manneto 2019).

Hugo Chávez

Chavismo má svůj původ v počátcích Chávezovy politické kariéry, kdy bylo v roce 1997 založeno Hnutí páté republiky na podporu Cháveze v prezidentských volbách v roce 1998. Hnutí bylo jmenováno pátou republikou, kterou se Venezuela měla stát na základě revoluční politiky, jež ji měla odlišit od té čtvrté. Klíčovou rolí Chavisma bylo to, že by stát měl podporovat programy sociálního zabezpečení pro své občany. Sám Chávez používal rétoriku k podněcování nižších vrstev se slibem lepšího života. Příjmy z venezuelských zásob ropy byly použity do programů zaměřených na snižování chudoby, zlepšení vzdělávání, nastolení sociální spravedlnosti a sociálního zabezpečení ve Venezuele (Meyer 2014). O chavismu se hovoří v negativním světle, země bývá považovaná za příklad demokratického úpadku, konkurenčního autoritářství anebo volebního autoritářského režimu. Kritika režimu je oprávněna na základě nezajištění svobodných a spravedlivých voleb kvůli podvodu nebo častým změnám volebních

pravidel, porušování občanských svobod, podkopávání právního státu, politické diskriminaci a vyloučení opozičních stran (Hawkins 2016: 314-316).

Evo Morales

E. Moralese přivedly k prezidentskému úřadu politické konflikty v rámci hnutí indigenismu⁵. Aktivisté v nich zpochybňovali centralizaci moci a nedostatek participativní demokracie. Rozvojové politiky země, které byly zaměřeny na těžební a plynárenské projekty, nastínily požadavky bolivijských občanů na životní prostředí, jakož i požadavky mezinárodních sdružení. V zemi musela nastat situace, která by dokázala sladit socioekonomický rozvoj s kulturně-environmentální ochranou. Postupná integrace původního obyvatelstva do střední třídy byla klíčem ke zlepšení doposud nestabilní rovnováhy, na níž je právě *moralismus* založen. Ando-amazonský kapitalismus, který se v Bolívii za posledních patnáct let rozvinul, je založen na významných investicích ze strany státu. Přestože Morales dokázal uklidnit sociální konflikty v zemi a do jisté míry legitimizovat i svoji politiku, opozice zde nikdy nezmizela. Její kritika se týká zejména vertikální moci⁶, korupce a oddělení soudních a legislativních pravomocí (Desbarres 2019).

2. Legitimní řád

Než se budeme věnovat charismatickému panství a charismatické autoritě, bylo by nejprve vhodné zmínit Weberovo chápání legitimního řádu a nadvlády. Objasnit si, co legitimita vlastně znamená, jaký má základ a jakými způsoby jí může být dosaženo. Toto nám pomůže pochopit legitimitu autorit, které byly vytvořeny pro chápání toho, jak je možné v systému legitimitu získat.

„Legitimita znamená zhruba odpovědnost. Legitimita tudíž určitému řádu nebo příkazu propůjčuje autoritativní neboli závaznou povahu, a tak proměňuje moc v autoritu. Od legality se liší tím, že legalita není nutně zárukou, že vláda se respektuje nebo že občané uznávají svou povinnost poslouchat. ... Politologové však obvykle chápou legitimitu sociologicky, totiž jako ochotu podrobovat se systému vládnutí bez ohledu na to, jak se této ochoty dosahuje.“ (Heywood, 2008: 258).

⁵ Indigenismus je kulturní a politické hnutí v Latinské Americe. Dané hnutí si klade za cíl zlepšit podmínky pro původní obyvatelé Ameriky a jejich následné začlenění do společnosti.

⁶ Vertikální moc se týká rozdělení moci státu mezi ústřední a místní orgány státu (Klíma 2016: 60).

Weber chápal legitimizaci jako společenský vztah, nikoli psychologický stav nebo ideologický nárok. Každé tvrzení o legitimitě se týká sociologického vztahu mezi vůdcem, který přednášel právo a těmi, kteří plní nastolená pravidla. Weber je nazývá zaměstnanci, následující anebo správní aparát. Jednání, zvláště sociální jednání a zde i sociální vztah, mohou být všemi zúčastněnými orientována na představu existence určitého legitimního řádu. Pokud opravdu existuje šance, že k tomuto dochází, tak ji dle Webera budeme nazývat „platností“ příslušného řádu. Tato „platnost“ pro nás znamená více než pravidelnost průběhu sociálního jednání. Může být podmíněná mravem anebo zájmovou situací. Weber dodává, že řád dodržovaný pouze z motivů účelově-racionálních je v důsledku chování mnohem labilnější než řád dodržovaný mravní silou (Havelka 2009: 161-62).

Legimitu příkazu lze zaručit nebo potvrdit dvěma hlavními způsoby:

1. Z čistě nezájmových motivů, které mohou být:
 - a) čistě afektivní, spočívající v emocionálně stanovené loajalitě,
 - b) mohou být odvozeny z racionálního přesvědčení v absolutní platnost řádu jako výrazu konečných hodnot, ať už jsou morální, estetické nebo jakéhokoli jiného typu,
 - c) mohou pocházet z náboženských postojů, přes víru v závislost některých podmínek náboženské spásy v souladu s příkazem.
2. Na základě vlastního zájmu, tj. prostřednictvím očekávání konkrétních vedlejších důsledků (Eisenstadt 1968: 11-12).

Základy legitimního řádu mohou být připisovány rozkazům těch, kteří jednají.

Tyto rozkazy mohou být prováděny následujícími způsoby:

1. tradiční vírou v legitimitu toho, co vždy existovalo
2. na základě afektivních postojů, zejména emocionálních
3. na základě racionálního přesvědčení o absolutní hodnotě, toto propůjčuje platnost absolutního a konečného závazku
4. na základě ustanovení, které je uznáno za legální.

Tuto zákonitost můžeme považovat za legitimní ve dvou případech. V tom prvním vychází z dobrovolné dohody zúčastněných stran, které jsou domluvené na příslušných podmínkách. Ve druhém případě to nastává, že legitimní autorita si nárokuje poslušnost osob (Eisenstadt 1968: 12).

Maxe Webera můžeme považovat za autora klasického pojetí legitimního řádu. Weberovi šlo kromě jiné i o kategorizaci jednotlivých „systémů panství“ a o identifikování na základě čeho v nich dochází ke zisku legitimacy. K tomuto vytvořil tři pojmové modely, které nazýval jako „ideální typy“. Tyto konkrétní pojmy jsou tím, co Weber nazývá genetické ideální typy, čímž myslel, že nejen popisují, ale naznačují dynamiku změn, typické vzorce vzniku, operace, vytrvalosti a úpadku typu legitimní nadvlády. Základem těchto modelů jsou tři typy autorit, díky kterým se dá hovořit o určitém typu panství:

1. Tradiční autorita je založená na ustálené víře, která pramení v posvátnosti pradávných tradic. Její legitimita je postavena na tom, že existovala odjakživa a byla akceptována předešlými generacemi. Tradiční autorita je spjata se systémy, kde se moc a privilegia dědí.
2. Právně racionální autorita spočívá ve víře v „legálnost“ zákonitostí normativních pravidel a práv osob pověřených těmito pravidly vydávat příkazy. Tedy je založena na závazných pravidlech, která mají racionální původ – legitimita je ospravedlněna, pokud odpovídá pravidlům. Podle Webera je tato autorita typická pro moderní státy (Heywood 2008: 260).
3. Charismatická autorita vychází z tzv. okouzlení, uchvácení něčím mimořádným, čím daná osoba disponuje. Může se jednat o charisma, hrdinství, ale také o víru, že daná osoba je prorokem, nebo byla vyvolená (Heywood 2008: 259-61, Weber 1978: 215).

Každý druh legitimního panství má svoji specifickou strukturu – aparát s rozhodovacími procesy, které tvoří základ pro ospravedlnění právních rozhodnutí. Pro tyto typy legitimního panství je charakteristický vztah mezi politickou strukturou a právním systémem (Loužek 2005: 206). Pro tradiční a charismatické panství je typické, že právo nepochází zevnitř jako je to u legálního panství, ale zvenku. Dochází zde k tomu, že je právo vykonáváno „ad hoc“, tedy že podléhá charismatické autoritě vůdce. Díky poslušnosti a zisku následovníků jsou jeho nařízení přijímána a stávají se legitimními. U tradičního panství je právo dáno neměnicí se tradicí. Pouze u legálního panství je právo tvořeno „zevnitř“. Právo se stává racionálním a získává si svoji vlastní legitimitu. Tento typ práva je typický pro dnešní moderní právo a moderní stát. V následující tabulce nalezneme shrnutí povahy právního systému na typu legitimního panství (Havelka

Tabulka č.1 - Povaha právního systému podle druhu panství

	Panství		
	Tradiční	Legální	Charismatické
Poslušnost	Jednotlivec podřízen tradičním zvyklostem.	Jednotlivec respektuje pravidla formulovaná dle racionálních kritérií.	Jednotlivec je orientován na vůdce obdařeného mimořádnými schopnostmi.
Struktura správy	Patrimoniální – štáb zde vychází z tradičních okruhů. Fungování je podřízené pánovi.	Byrokratická – je zde vysoce členěný úřad dle profesí, hierarchie s racionálně vymezenými kompetencemi.	Žádná strukturovaná administrace. Výběr spolupracovníků je spontánní, dle momentální situace.
Zdroj práva	Právo vychází z tradice, je chápáno jako součást norem vzniklých v minulosti.	Právo vědomě vytváří autorita na základě logických technik a abstraktních pravidel.	Právo vychází z vůdce, který rozhoduje o spravedlnosti.
Povaha soudního procesu a forma ospravedlnění	Rozhoduje se případ od případu. Může zde existovat precedent.	Případy se rozhodují podle formálních principů na základě racionálního zvážení.	Vůdce rozhoduje „ad hoc“ tzv. případ od případu na základě „zjevení“ či vlastního uvážení.

Diskrece nebo pravidla	Vysoká	Nízká	Vysoká
Vypočitatelnost pravidel řídicích hospodářský život	Nízká	Vysoká	Nízká

Zdroj: (Loužek 2005; 207)

3. Charismatické panství

Tento typ panství je založen na víře stoupenců ve výjimečné, nadlidské či nevšední vlastnosti svého vůdce. Zásadní roli zde hraje charisma neboli "dar milosti" dané osobnosti. Tyto vlastnosti však nejsou dostupné každému. Vůdcem může být náboženský prorok, válečný hrdina, politický demagog, ale i výjimečně schopný odborník (Keller 2005: 276; Weber 1993: 713). Panství je založeno na autoritě a charismatu, jež jsou dány jediné osobě. Tato osoba je ztělesněním panství, jeho suverénním vládcem. Charismatické panství je schopno rychlých změn, vývoje a dobovačných válek, ale pouze po dobu života. Tento člověk vládne silou své osobnosti, může překračovat tradici i psané zákony (Keller 2005: 29).

3.1. Charisma

Charisma by se mělo chápat jako kvalita, kterou disponuje mimořádná osobnost, a na jejímž základě je tato osobnost považována za držitele nadpřirozených a nadlidských sil. Tato kvalita může být přenosná, získaná anebo nemusí souviset s osobou jako takovou. Může jít o držení určitého úřadu či být následovníkem bez ohledu na osobu. Skutečnost, že se v tomto případě charisma předává dál, je odůvodněno skutečností, že si stále zachovává charakter mimořádného. Toho, co není přístupné všem. Toho, co je v zásadě nejvýznamnější ve srovnání s vlastnostmi těch, kterým se vládne. Touto formou proniká do každodenního života a mění se v trvalou organizaci, která má specifické jednání a působí změnu (Weber 1993: 869).

Weber se začal zabývat charismatem před první světovou válkou ve svém díle *Herrschaftssoziologie*, které bylo přepracováno a následně vydáno jako součást spisu *Wirtschaft und Gesellschaft*. V roce 1915 vychází *Religionssoziologische Skizzen* a následují kratší útvary jako je např. *Herrschaftssoziologie* ve *Wirtschaft und Gesellschaft*. Mimo jiné Weber věnoval charismatu úvodní přednášku na konferenci vídeňské

sociologické společnosti *Über Probleme der Staatssoziologie* v roce 1917, nazvanou *Politik als Beruf*. (Rychterová 2006: 194).

V kontextu sociologie náboženství Max Weber rozlišuje tři typy charismatu. V prvním případě ho definuje ve spojení s magií. Člověk je zde obdařen magickou silou, která se projevuje v léčitelství, věštění a telepatii (Weber 1993: 328). Ve druhém případě máme Proroka dle Webera chápat jako držitele charismatu, který na základě své mise hlásá náboženskou doktrínu nebo Boží přikázání. Není zde radikální rozdíl mezi zakladatelem a obnovitelem náboženství. Typický prorok propaguje ideje ve svém vlastním zájmu (Weber 1993: 330). Ve třetím případě hovoří o kněžském charismatu, které legitimizuje hierarchický úřad. Kněžské charisma je variantou úředního charismatu (Weber 1993: 331-2).

3.1.1. Definice charismatické autority

Vzhledem ke zpracování charismatického panství je potřeba formulovat charismatickou autoritu, která se stává legitimní osobou ve zmiňovaném panství. Z Weberova konceptu můžeme vycházet z těchto pěti kritérií, která danou autoritu srozumitelně popisují:

- a) Charismatický vůdce si musí být jistý svými následovníky. Tedy, charismatická autorita má spíše své kořeny v důvěře svých následovníků než v některých transcendentálních charakteristikách vůdce. Pokud se ve společnosti nenachází někdo, kdo by byl schopný věřit ve všemohoucnost, vševědoucnost a morální dokonalost vůdce, tak lze těžko předpokládat, že by někdo mohl vykonávat úlohu charismatického vůdce. Ani za předpokladu, že by daná osoba byla jakkoliv silná, moudrá anebo morální (Weber 1993: 193; Weber 1993: 711).
- b) „Individuální osobnost“ může zapříčinit, že vůdce není schopen vytvářet autoritativní vztah ve více kontextech, aniž by v jednom, či druhém selhal. Neexistují žádné univerzální charismatické autority. Toto může být důsledek prvního kritéria, které naznačuje, že množina následovníků je vždy omezena nejméně dvěma faktory. Prvním faktorem rozumíme skupinu lidí, která nebyla oslovena danou autoritou, například pomocí zpráv. Tito lidé se mohou nazývat potencionálními následovníky. Druhým faktorem rozumíme ty, kteří se k jeho zprávám dostali, ale nebyli jimi přesvědčeni (Fagen 1965: 275).

- c) Vůdce by neměl být považován za osobu, která byla zvolena nebo je výlučně závislá na svých následovcích. Měl by být považován za „vyvoleného“ shora, jenž má splnit svoji misi. Vůdce má vnímat, že jeho následovníci mají vůči němu jisté povinnosti. Sám sebe nevnímá jako smrtelníka podléhající legitimitě, ale jako osobu, jež byla obdařena abstraktní silou pramenící z historie anebo mu byla darována od Boha. Ti, kteří se mu vzpírají, nebo ho ignorují, jsou označováni jako provinilci (Eisentandt 1968: 48; Weber 1993: 869).
- d) Chování charismatického vůdce stojí na jednáních ohledně dennodenních záležitostí, ať už ekonomických, politických nebo administrativních. Vůdce se obklopuje lidmi, které si vybírá na základě jejich oddanosti spíše než praxi (Weber 1993: 711).
- e) Charismatická autorita je nestabilní, má tendenci se transformovat (rutinovat) v čase. Na základě obrazu o jeho neomylnosti může docházet ke zhoršování výkonnosti. Může tedy, může nastat situace, kdy vůdce bude muset vstanout tváří v tvář nevyhnutelnému neúspěchu, který pramení z neschopnosti reagovat na všechny požadavky bez racionálního zapojení státu (Weber 1993: 196-7).

3.1.2. Získání/předávání charismatu

Pokud je charisma prokázáno, tak autorita získává uznání a je schopna mít své následovníky. Platnost charismatu je však nepředvídatelná. Závisí na tom, zda má daná osoba uznání od svých následovníků (Eisentandt 1968: 49). Toto můžeme chápat tak, že daná autorita musí nejprve poznat společnost, aby věděla, jak ji zaujmout a následně se pro ni stát charismatickou autoritou. Autoritou, za kterou by společnost byla ochotná stát a stala by se její oporou. Pokud ale nastane situace, kdy charismatická autorita ztratí své charisma, je potřeba za ní najít nástupce, který ji nahradí. Weber nastiňuje šest možných variant, které ukazují možnosti předání charismatu.

V první variantě Weber hovoří o hledání nového charismatického vůdce na základě vlastností, které se hodí k postavení autority. Tento typ je charakteristický při volbě nového Dalajlámy. Spočívá v hledání dítěte s charakteristikami, které odkazují na reinkarnaci Buddhy. V tomto případě je legitimita nového charismatického vůdce vázána na určité vlastnosti, které jsou vázány na pravidla, díky kterým vznikla tato tradice (Eisentandt 1968: 54; Weber 1993: 202).

Druhá varianta se týká zjevení ve věštách nebo Božích úsudcích. V tomto případě je legitimita nového vůdce závislá na legitimitě výběru. Jedná se o formu legalizace. Weber tuto variantu výběru vidí ve volbě Schojetimů v Izraeli, kde je Saul vybírán starým válečným věštcem (Eisentandt 1968: 55; Weber 1993: 202).

Třetí varianta spočívá v tom, že původní charismatická autorita zvolí svého nástupce ze svých následovníků. Jedná se o nejběžnější formu, kterou známe již z římských magistrátů. Tato forma přežila dodnes. Můžeme se s ní setkávat nejčastěji při jmenování diktátorů. V tomto případě je legitimita získána aktem určení (Eisentandt 1968: 55; Weber 1993: 202).

Čtvrtá varianta určuje nástupce kvalifikovaným administrativním personálem a uznáním komunitou. Weber zde zdůrazňuje, že se nejedná o proces, který by měl být vykládán jako volby nebo nominace. Nejde zde o svobodný výběr. Jde o otázku, která je přísně vázána na objektivní povinnost. V této variantě je vyžadována jednomyslnost a v případě špatného zvolení je třeba uznat chybu. Tuto chybu je potřeba ihned napravit, jelikož by podléhala závažnému trestnímu činu (Eisentandt 1968: 55; Weber 1993: 203).

Pátá varianta hovoří o dědičnosti. Dědičné charisma je přenášeno na nejbližší příbuzné. Pořadí dědičného odkazu nemusí být stejné jako pořadí, které platí pro přiznání práva. Někdy je i nutné vybrat vhodného dědice ze skupiny příbuzných. Toto je typické pro černošské státy, ve kterých museli bratři bojovat o pořadí. Dále se tento typ objevoval v Číně nebo Orientu (Eisentandt 1968: 56; Weber 1993: 203).

Poslední varianta říká, že charisma může být přenášeno rituálními prostředky z jednoho nositele na druhého, anebo může být vytvořeno v nové osobě. Původně se jednalo o magický koncept. Tato varianta zahrnuje oddělení charismatu od konkrétního jednotlivce. Je to typické pro osoby, které se staly charismatem daného úřadu. Víra v legitimitu již není zaměřena na jednotlivce, ale na nabytí kvality. Tento způsob je typický pro přenos kněžského charismatu. Takto získaná povaha znamená, že charismatické vlastnosti a pravomoci úřadu jsou osvobozeny od osobních vlastností kněze/ úředníka/ vykonavatele (Eisentandt 1968: 57; Weber 1993: 203).

3.1.3. Slabiny konceptu

Mnoho vědců poukazuje na Weberův výklad charismatu, který vyvolává řadu nedorozumění. Mnoho studií věří v náchylnost vnímání charismatu jako něčeho, co je zcela svázané s osobnostními rysy vůdců, tudíž těžce identifikovatelného

(Josse 2014; 272). Pierre Bourdieu též poukazoval na nejasnosti související s chápáním charismatu. Bourdieu Webera obviňuje, že jeho prezentace charismatu je záhadou. Vyzval tudíž vědce, aby se zbavili provždy pojmu charisma ve významu spojeného s povahou jednotlivce (Bourdieu 1987: 129–131).

Jedna z kritik by se mohla například týkat toho, že se Weber při aplikaci charismatu zajímal především o jeho transformaci do jiných systémů. Při zacházení s právní racionalitou se zajímal o způsob, jakým charisma proniká do všech institucí a následně se realizuje v celé společnosti. Blau zde poukazuje na skutečnost, že Weberova teorie zahrnuje pouze historické procesy, které vedou od charismatických hnutí k rostoucí racionalizaci a žádný z případů nezahrnuje analýzu historických podmínek a ani sociálních procesů, které vedou k charismatickému napětí v sociální struktuře (Blau 1963: 309).

Další z kritik by se mohla týkat toho, že Weberův charismatický vůdce bývá zpodobňován pouze jako muž, nikoliv žena. Toto může ztěžovat využití tohoto konceptu na historické fenomény, kdy je nositelem charismatu žena v rámci náboženského systému. Řeč je především o středověkých vizionářkách. Od extrémních stanovisek, ovlivněných společensko-politickou rolí feminizmu, bývají tyto prameny v současnosti často interpretovány jako výjimečné doklady o jejich společenském vlivu, i přes odmítnutí podobných interpretací jako naivních projekcí (Rychterová 2006: 195). K tématu žen jako vůdkyň také hovoří McCulloch, který tvrdí, že charismatické vedení je typ kariéry, která je pro ženy i v dnešní době méně dostupná. Poukazuje jako Rychterová na skutečnost, že v historii lze nalézt malý počet charismatických vůdkyň. Mimo jiné podotýká, že ženy měly větší šanci rozvíjet charismatické sklony za křesťanského života. V té době nabízely křesťanské organizace ženám příležitost pro charismatickou transformaci spíše než jakékoli sekulární organizace založené na rase a třídě (McCulloch 2004: 71). Přesto nesmíme zapomínat, že v této době byly ženy vychovávány k rodinnému životu, reprodukci a v případě odmítnutí by byly vyloučeny z církve.

Jednoduchá odpověď, proč je nedostatek ženských charismatických vůdkyň ve společnosti, by mohla spočívat v tom, že odráží skutečnost, ve které se vůdci stávají zejména muži. Firestone říká, že je možné se uchýlit k obecné kritice represivní povahy vztahu mezi pohlavími a schopnosti mužů vyloučit ženy z pozic, kde by měly moc. Ve

své knize, *The Dialectic of Sex – The Case for Feminist Revolution* (1979), prohlásila, že „konečným cílem feministické revoluce musí být nejen odstranění mužských privilegií, ale i samotného rozdílu mezi pohlavími“ (Firestone 1979: 19).

3.2. Hodnocení charismatického panství

Tento typ panství má mnoho výhod, ale i slabin. Charismatictí vůdci jsou často katalyzátorem společenských změn. Dalo by se říct, že svět potřebuje charismatické vůdce, jelikož právě oni bojují za lepší svět a životy lidí. Jen oni dokážou vzít všechnu svoji odvalu pramenící z přesvědčení ze své mise a vykonat dobro. Mimo jiné si umějí získat posluchače, jelikož jsou obdařeni jistým druhem poznání. Umí vidět rozdíly mezi tím, co organizace poskytuje svým lidem, a tím, co lidé od organizace potřebují. Na základě tohoto poznání konají činy, na kterých jsou prezentovány jejich myšlenky a lidé se mohou rozhodnout, zda jim dají svoji důvěru a tím přispějí ke společnému cíli (Riggio 2012).

Výhody charismatického panství:

- a) Charismatictí vůdci inspirují lidi ke spolupráci (Weber 1993: 712).
- b) Vznikají organizace, které se zavazují k plnění společného cíle. Pro přetrvávající existenci skutečného podřízení vůči vůdci je nanejvýš důležitá existence správního orgánu a jeho nepřetržitelná činnost (Weber 1993: 713).
- c) Vůdce upřednostňuje učení se z chyb ve snaze uspět ve své misi.

Nevýhody charismatického panství:

- a) Vůdce může změnit své myšlenky anebo se stát arogantním, čímž zruší své předchozí dobré skutky.
- b) Organizace se mohou stát závislými na charismatickém vůdci a po jeho odchodu/ smrti upadnout do chaosu.
- c) Charismatictí vůdci někdy přestanou reagovat na své podřízené nebo voliče.
- d) Vůdci se nemusí vždy poučit ze svých chyb, často je kombinují,
- e) Charismatictí vůdci se mohou domnívat, že jsou nad zákonem a dopouštějí se finančních nebo etických porušení (St. Thomas University 2018).

3.3. Budování charismatického panství

Díky vysvětlenému konceptu o charismatickém panství můžeme říct, že je závislé na charismatické autoritě. Zde se jedná především o její snahu budovat si kult osobnosti. Mudde poukazuje na budování tohoto kultu poukazuje, zejména na jeho špatný vliv pro společnost. Tvrdí, že může vznikat režim, který je ovládán jednotlivcem. Ten může na základě svého vlivu využívat technik masmédií, lhát anebo pořádat shromáždění, ve kterých se může prezentovat jako „kladný“ hrdina. Kult osobnosti tedy odkazuje na idealizovaný, ba až božský, obraz jednotlivce. Tento obraz bývá vědomě formován, aby byl jednatel schopen manipulovat s lidmi na základě vlivu své osobnosti (Mudde 2017: 63; Wright 2013: 29)

Empirická část této práce bude rozdělena do kapitol na základě indikátorů, které nás seznámily s pojetím charismatického panství na základě Weberových myšlenek:

1. Charismatická autorita

V této kapitole se seznámíme s vybranými představiteli. Zmíníme jejich sociální a profesní původ na základě kterého mohli rozvíjet své charisma. Cílem bude poukázat na jejich „výjimečné“ vlastnosti a činy, díky kterým se právě oni stali prezidenty. Dále zde stanovíme druh charismatu a typ jeho získání, které určil Weber (Fagen 1965: 275).

2. Budování vztahu s následovníky

Zde se budeme zabývat otázkou, zda daní představitelé měli snahu vytvořit jisté programy/ televizní vysílání, díky kterým by se mohli spojit s občany. Tento jev je opodstatněn na základě Weberovy myšlenky o potřebě budování vztahu se svými následovníky (Weber 1993: 869).

3. Opozice

Tento ukazatel nám pomůže nastínit druhou stranu mince charismatického panství. Jak již zmíněno, charismatická autorita má za cíl oslovit, co největší počet lidí a získat si je na svou stranu. Weber ale počítá s myšlenkou, že ne všichni se rozhodnou autoritu následovat. Cílem proto bude zamyslet se, zda existují případy, kdy se vůdce snažil zdiskreditovat opozici. Dále poukázat na vztah k těm, kteří ho nenásledují a dle Webera by byli považováni za kacíře/ provinilce (Eisentandt 1968: 48; Weber 1993: 869).

4. Klientelistická síť

Tento jev má upozornit na zapojení bližních a také rodinných příslušníků v politice, které je pro tento druh panství zásadní. Často na jeho základě dochází i k výměně kvalifikovaných pracovníků za osoby, v kterých má charismatická autorita oporu. Proto je důležité zjistit, zda je tento faktor v zemi zastoupen (Weber 1993: 193).

5. Přesvědčení o neomezené moci

Daný indikátor nám přiblíží zejména negativní aspekty v chování dané osoby. Jak bylo poukázáno, daná osoba může nabýt dojmu, že je povznesena nad všemi institucemi v zemi. Že ji není možné nijak omezovat, a proto si vykládá zákony po svém. Také se zde budeme zabývat možností, jestli dané osoby daly za vznik novým ústavním zákonům, které by jim umožnily znovu kandidovat, upravovaly práh volitelnosti anebo rušily limity prezidentského mandátu (Keller 2005: 29; Loužek 2005; 207).

Na základě těchto indikátorů vycházejících z konceptu charismatického panství budeme pokračovat v druhé části práce. Pokud bude prokázáno všech pět indikátorů budeme moci říct, že se v dané zemi charismatické panství nachází. V případě, kdy v zemi budou potvrzeny tři až čtyři indikátory, bude pravděpodobné, že v zemi nedošlo k úplnému nastolení charismatického panství. Pokud se nepotvrdí alespoň tři indikátory bude to znamenat, že se charismatické panství v dané zemi nenachází.

Empirická část

1. Charismatická autorita

1.1. Nicolás Maduro Moros

1.1.1. Sociální a profesní původ

Madurov otec byl jedním z významných odborových předáků. Maduro byl vychován římskokatolickou církví a identifikuje jako mestizo, tedy jako potomek Evropana a původního domorodého obyvatele španělských kolonií. Po dokončení střední školy začal pracovat jako řidič autobusu v Caracasu, kde se brzy dostal do představenstva a následně získal vedoucí post v odborech. Tímto začala i jeho politická kariéra, která ho vedla k založení nové Unie metra Caracas (SITRAMECA). Tato organizace měla bojovat proti nespravedlnostem a vykořisťování (Schwartz 2013).

V letech 1994–1997 byl členem Revolučního bolívarského hnutí-200 (Movimiento Bolivariano Revolucionario 200 nebo MBR-200), které v roce 1982 založil bývalý venezuelský prezident Hugo Chávez. Organizace se později vyvinula v Hnutí za pátou republiku (MVR), jež vzniklo v červenci 1997 na podporu kandidatury Huga Cháveze ve Venezuelských prezidentských volbách v roce 1998. Ideologické základy MVR měly vést ve prospěch participativní demokracie a indigenismu (druh etnického nacionalismu, který zdůrazňuje indigenitu skupiny vůči své vlasti), což nebylo v té době ve Venezuele obvyklé (Wilpert 2003). Federální obvod poté Madura jmenoval hlavním náměstkem na pětileté období 2000–2005. Následující rok předsedal Národnímu shromáždění. Tuto funkci měl pouze několik měsíců, jelikož mu byl přerušen mandát kvůli tomu, že byl vybrán jako ministr zahraničních vztahů. Z této pozice propagoval spolu s velitelem Hugem Chávezem vytvoření a konsolidace ALBA (2001), Petrocaribe (2005), Unasur (2008) a CELAC (2010) (BBC NEWS 2006).

Od roku 2006 tedy působil jako ministr zahraničí u Huga Cháveze a po jeho smrti se stal 5. března 2013 prozatímním prezidentem (BBC 2019). Maduro následně kandidoval v prezidentských volbách, které se konaly 14. dubna 2013. Sjednocená socialistická strana Venezuely si vybrala jako svého nástupce právě Madura, kterého Chávez označil ve svém posledním projevu za svého nástupce (The Guardian 2013). Kromě socialistů se na jeho stranu dále přiklonila armáda, přestože jí je v ústavě zakázána angažovanost v politice. Maduro nakonec vyhrál velice těsně, získal 50,66 %. Bylo to o 1,8 % nad opozičním kandidátem Henriquem Caprilesem (Wilpert 2013).

Na základě seznámení se s jeho životem a jeho politickými kroky můžeme konstatovat, že se jedná o druhý druh charismatu. Jedná se o prorocké charisma, které zahrnuje nejenom mimořádnost, ale také prvky idejí a doktrín. Typický prorok propaguje ideje ve svém vlastním zájmu (Weber 1993: 330). V případě typu získání je potřeba poukázat na skutečnost, že si Chávez Madura vybral v posledním televizním projevu, než podstoupil neúspěšnou operaci karcinomu (The Guardian 2013). Díky tomuto aktu se u Madura setkáváme se třetím případem předání charismatu, jenž spočívá v tom, že původní charismatická autorita zvolí svého nástupce ze svých následovníků. Dle Webera se jedná o nejběžnější formu, která je známá již ze starověkého Říma a dochovala se dodnes ve jmenování nových diktátorů. V tomto případě je legitimita získána aktem určení (Weber 1993: 202). V případě vyhraných voleb v roce 2013 by se dalo polemizovat, zda se nejednalo o pátou možnost, která je založena na předání rituálními prostředky z jednoho nositele na druhého, anebo zde může dojít k vytvoření charismatu v nové osobě (Weber 1993: 203).

1.1.2. V čem spatřovat jejich charisma

U Madura je to s hledáním v čem tkví jeho charisma těžší. U něj jako jediného se setkáváme s případem, kdy byl svým mentorem vybrán za nástupce. Na základě této informace se u Madura a Cháveze setkáváme s častým srovnáváním. V tomto případě, ale nelze říct, že by žák překonal učitele a poučil se z jeho chyb, jak by bylo v charismatickém panství žádané (Weber 1993: 709). Maduro byl hned označen za nepovedenou kopii Cháveze. Nepomohla mu ani snaha pokračovat v předchůdcových stopách, kdy se jako Chávez nenuceně oblékal do teplákové soupravy, aby upoutal příznivce (Reuters 2012). Dalším kamenem úrazu ve srovnávání politik daných vůdců bylo to, že se Maduro snaží zůstat u moci bez jakékoli ideologické a politické vize (Archyworldys 2021).

Přes veškeré snažení Madura napodobit Cháveze došlo k utváření i jeho vlastního charismatu. Přestože jim nebyl obdařen od přírody, je obdivuhodné, jak se na něm snažil pracovat zejména v médiích a na sociálních sítích. To může být způsobeno i tím, že nedokázal být dostatečně přirozený, a proto se uchýlil k tomuto druhu komunikace, který mohl být předem připraven a projednán s poradci. Jeho televizní vstupy a příspěvky vychvalují jeho politiku nebo odsuzují lidi, kteří ji nepodporují, což je pro tvorbu charismatického panství typické. Twitter se stal pro Madura velmi důležitou platformou

pro rozvoj vládní propagandy. Jeho četné příspěvky odkazují na zesílení socialistické ideologie, útočí na buržoazii a odsuzují imperialistické projekty západních zemí. Mimo jiné v nich žádá obyvatele o naprosté odhodlání k Chávezovu snu o Venezuele (Sanchez 2014).

1.2. Álvaro Uribe Vélez

1.2.1. Sociální a profesní původ

Álvaro Uribe se narodil v Medellínu. Pocházel z rodiny zemědělců. V roce 1970 promoval na Instituto Jorge Robledo, poté studoval právo na Univerzitě v Antioquii a promoval v roce 1977. Ve vzdělávání vytrval a může se pyšnit titulem z práv a mnoha certifikáty (El Tiempo 2002). Jeho politická kariéra započala po zabití jeho otce partyzánskou skupinou během pokusu o únos. Uribe se stal členem středo-levicové Kolumbijské liberální strany. V tomto můžeme spatřit jistou jiskru, která nastartovala jeho politickou kariéru a zároveň v lidech vyvolala emoce, díky kterým mu chtěli dát novou důvěru. To se také opravdu stalo a v roce 1982 se stal starostou města Medellinu. Jeho cesta ale směřovala mnohem dále. Roku 1986 byl zvolen jako jeden z Antioquiiových senátorů a o čtyři roky později své postavení obhájil. Jako senátor podporoval zákony týkající se reforem důchodů, práce a sociálního zabezpečení. Dále byl spoluautorem a představitelem „zákon 100“ z roku 1993, který zrušil poskytování zdravotní péče v zemi s vytvořením EPS (Subjekty poskytující zdravotnické služby) a ARS (Správci zdravotních rizik), s nimiž byla zdravotnická služba v Kolumbii privatizována (Colombia 2019). Pro období 1995-1997 se stal guvernérem pro department Antioquia.

Situace v Kolumbii nebyla před prezidentskými volbami nikterak příjemná. V zemi docházelo k neúspěšným jednáním s polovojenskými jednotkami a zhoršující se bezpečnost v zemi se stala hlavním tématem v prezidentské kampani v roce 2002. Nezávislý kandidát Álvaro Uribe Vélez, v té době úspěšný guvernér departmentu Antioquia, zvolil právě boj proti teroristickým skupinám jako hlavní bod svého programu (Školkařová 2010: 180). Uribe získal svůj první mandát 26. května 2002 v prvním kole voleb.

Na základě představení jeho cesty k prvním vyhraným volbám můžeme říct, že i v případě Uribeho se setkáváme s kněžským charismatem, které legitimizuje hierarchický úřad a klade si za cíl pokračování v misi (Weber 1993: 331). Zde si můžeme dát za příklad

Ivána Duqueho, který následně pokračoval v Uribeho misi a vybudoval svoji kampaň na jeho myšlenkách. Díky tomu lze říct, že potřeba snížit násilí prostřednictvím posílení ozbrojených sil byla stále aktuální (Gamboa 2019: 201). V případě předání charismatu se zde setkáváme s pátou variantou, která je založena na přenosu přes rituální prostředky. Je typická pro osoby, které se staly charismatem daného úřadu, což u Uribeho rozhodně platí pro jeho vzdělání a píli (Weber 1993: 203).

1.2.2. V čem spatřovat jejich charisma

U Uribeho jsme mohli zaznamenat jistou strategii, která byla založena na třech vzájemně doplňujících se aspektech. Právě tato strategie mu mohla získat lid na svou stranu. Prvním aspektem byl boj proti násilí, což znamenalo vytvoření důvěry v instituce. Druhým aspektem byla podpora sociální soudržnosti, která měla v zásadě posílit pocit občanské příslušnosti k zemi, ježto i ona v charismatickém panství hraje významnou roli (Weber 1993: 712). A v neposlední řadě vnesl do země důvěru ve stát na základě poklesu násilí a přilákání investic od zahraničních sponzorů. Tato podpora byla využita pro zlepšení blahobytu v zemi. Uribe vysvětluje dané aspekty své strategie slovy: *„Představte si zemi jako malý domek. V nejvyšší části střechy je slovo. Tím slovem je důvěra. A ten náš malý domek stojí na třech sloupech. Těmito třemi pilíři jsou bezpečnost, investice do sociálních projektů a soudržnost lidí.“* (Ramírez 2011: 154).

Mimo jiné se snažil pracovat i na svém chování, které nebylo nijak vyčnívající, jak by bylo pro charismatického vůdce typické. Není vidět, že by se přechvaloval, jak by se dalo dle Weberova konceptu očekávat. Uribe přinesl do svého chování „něco nového“, v čemž bychom mohli právem spatřovat jeho oblíbenost. Uribe se prezentoval jako průměrný Antioqueño (obyvatel regionu v Kolumbii). Zejména se snažil ve svém chování o religiozitu a pracovní morálku, tedy o vlastnosti, které jsou pro obyvatele z dané oblasti typické. Plnění pracovních povinností byly základem pro chování Uribeho, který své nasazení dokládal prostřednictvím vyčerpávající pracovní agendy, kterou si sám stanovil. Religiozita plnila v oblasti Antioquia rozhodující rys pro formování etiky při spolupráci s náboženskou složkou. Dalo by se říct, že zrovna v tomto regionu je znát větší zásah církve než v ostatních. Uribe nevyužíval náboženství jako demagogický zdroj, či pro politické účely, ale protože tak byl vychován. Ve svých projevech kladl důležitost na rodinu, v které viděl jádro celé společnosti. Dále na křesťanské bratrství v sociálních vztazích a pojetí náboženství jako morálního základu národa. Na základě tohoto tvrzení

můžeme říct, že je pro něj náboženství spojováno s lidskou duší, a ne jako základ státu, čehož jiní politici mohou zneužívat ve svůj prospěch (Ramírez 2011: 160–162).

1.3. José Daniel Ortega Saavedra

1.3.1. Sociální a profesní původ

José Daniel Ortega Saavedra se narodil v rodině, která bojovala proti režimu Anastasia Somozy. Ortega a jeho sourozenci vyrostli v revolucionáře. Jeho bratr je bývalý generál. Ortega byl poprvé zatčen za politické aktivity v patnácti letech. Následně se připojil k Sandistické národní osvobozené frontě. V roce 1967 byl znovu uvězněn za účast při ozbrojené loupeži. Během svého věznění byl fyzicky týrán, což v lidech mohlo vyvolat vizi mučedníka, který přežil a oni by ho chtěli následovat.

Ortega dále sehrál klíčovou roli při formování povstalecké frakce, díky které se dostal do ještě většího povědomí lidí, a tak v dalších volbách nepůsobil pro občany jako nováček. Dané povstání se konalo v letech 1978-1979. Je známé jako nikaragujské povstání, díky kterému došlo ke svržení již zmiňovaného Anatasia Somozy. Jeho rodina byla u moci od roku 1937 a měla sjednané silné spojení s katolickou církví (Smith, 2007: 282; Williams 1985: 347). Ortega se stal vůdcem vládnoucí mnohostranné Junty národní rekonstrukce. V roce 1984 zvítězil v prvních prezidentských volbách s více než 60 % hlasů od strany FSLN. Roku 1990 byl ve volbách poražen vůdkyní demokratické opozice Violetou Barrios Torres de Chamorro, která bývala jeho blízkou spolupracovnicí. Po neúspěšných pokusech o návrat do prezidentského křesla v letech 1996 (37,83 %) a 2001 (42,28 %) byl až v roce 2006 navrácen do úřadu (La Prensa 2007; Vulliamy 2001).

Díky seznámení se s Ortegovou cestou musíme poznamenat, že i v tomto případě se jedná o kněžské charisma. V jistém bodě by někdo mohl polemizovat a přiřadit ho nesprávně k prorockému charismatu na základě mučednické vize, kterou v lidech mohlo vyvolat Ortegovo uvěznění. Zde je potřeba přihlédnout k Weberově vysvětlení, že kněz (v našem případě prezident) je v jasném kontrastu k prorokovi na základě držení svého úřadu (Weber 1993: 332). Způsob předání charismatu je typický pro pátou variantu, tedy přenosem rituálními prostředky, jak to obvykle bývá u kněžského charismatu (Weber 1993: 203).

1.3.2. V čem spatřovat jejich charisma

U Ortegy je vhodné připomenout, že již v zemi jako prezident působil, a proto pro lid nebyl neznámý. Ale po třech neúspěšných pokusech v letech 1990, 1996 a 2001 musel

rozšířit svoji základnu. V případě Uribeho jsme hovořili o jeho chování, které bylo založené na víře v náboženství. U Ortegy jsme mohli zaznamenat podobnou strategii. Ortega avšak „víru“ využil ve svůj prospěch a na základě ní rozšířil svoji voličskou základnu před prezidentskými volbami v roce 2006 (Gooren 2010: 56).

Ortega se začal otvírat možnosti oslovit tradičně konzervativní katolíky a evangelíky, kteří v zemi tvořili přes 30 a 60 procent populace. Tato strategie může právem připomínat Weberovu myšlenku, podle které vůdce musí poznat společnost, aby věděl, jak na ní působit a na jakých aspektech rozšiřovat svůj vliv. Ortega toto pochopil velmi rychle a jeho následné kroky byly takovéto: nejprve uspořádal velmi efektivní a velmi nákladnou volební kampaň. Kampaň vychytrale změnila jeho starou představu „protiamerického vůdce partyzánů“ na nového muže Ortegu, který často hovořil o Bohu, smíření a míru. Nový obraz vůdce spojený s podporou Ortegy pro návrh zákona o potratech ho pravděpodobně stál nějaké hlasy od militantních Sandinistas, ale získal mnohem více nových hlasů v politickém centru. Tento zákon zakazoval i terapeutický potrat v případě ohrožení života matky. Důsledkem byl značný nárůst počtu nepovedených domácích potratů a nechtěných těhotenství. Na základě tohoto nařízení byl na Mezinárodním filmovém festivalu o lidských právech v roce 2015 představen snímek *Tichá revoluce*, který natočily Alessandra Zeka a Holen Kahn (Česká televize 2015; Gooren 2010: 57). Dalším příkladem může být jeho svatba s dlouholetou partnerkou Rosariou Murillou podle katolické církve rok pře plánovanými volbami. Dále je poukazováno na usmíření s bývalým kandidátem Miguelem Obandem y Bravem, který byl znám jako nikaragujský římskokatolický kněz, arcibiskup Managuy, kardinál a ochránce lidských práv (Gooren 2010: 59).

2. Budování vztahu s následovníky

2.1. Nicolás Maduro Moros

U Madura docházelo k vytvoření programů v televizi, aby zaujal své případné následovníky. Poprvé se tak začal prezentovat v březnu 2013, kdy uprostřed své volební kampaně zahájil program *Diálogo Bolivariano*, který ihned po jeho vítězství zanikl (CNN 2014). V té době v zemi působil jako prozatímní prezident za zesnulého Cháveze. Na základě úspěchu tohoto programu opakoval podobnou akci v roce 2015. Jednalo se o program vytvořený vládou s názvem *Contacto con Maduro* (Noticias-Ahora 2016). Tento projekt trval dva roky a Maduro ho uvedl větami: „*Začínáme cyklus komunikace s našimi*

lidmi na jiné úrovni, kombinující všechny formy komunikace.“ a „Je důležité být ve vzájemném kontaktu. V kontaktu, který tvoří vlast, tvoří život, zpracovává návrhy, nápady, stížnosti, dobré zprávy, pravidelné zprávy.“ (CNN 2014). Z těchto vět můžeme cítit jeho snahu o vytvoření vzájemného pouta založeného na důvěře. Dále pak poukazuje na Weberovu zmínku o snaze budovat lepší stát. Tento program byl však po dvou letech vyměněn za *Los Domingos con Maduro*. Jak název napovídá, jednalo se o nedělní program vlády, který byl vysílán venezuelskou televizní sítí. Jeho moderátorem byl znovu Maduro. Tento program skončil ještě téhož roku (Gobierno Bolivariano de Venezuela 2017).

Mnoho novinářů však poukazovalo na Madurovo vystupování v negativním světle. Maduro byl kvůli nim označován za ubohou kopii bývalého vůdce, Cháveze. Podle opozice nebyl dostatečně obdařen charismatem. Daná vystoupení nebyla přirozená a Maduro nedokázal vystupovat jako muž z lidu. Neuměl se přizpůsobovat situacím jako Chávez, který neměl problém obejmout dítě, anebo vtipkovat s dělníky při stavbě nemocnic a ropných rafinérií (Reuters 2012). Můžeme tedy říct, že zde byla vyvinuta aktivita, která by mohla Madurovi přilákat nové následovníky, ale je potřeba poznamenat, že ve srovnání s jeho předchůdcem nebyla tak zdařilá.

2.2. Álvaro Uribe Vélez

Správa za Uribeho byla značně specifická svojí snahou o setkávání prezidenta s místními vůdci a občany na schůzích regionálních komunit (*consejos comunitarios*). Uribe tímto krokem vytvořil jistou tradici, která může podpořit Weberovu myšlenku o každodenním řádu. Každou sobotu, ve stejný čas ale v jiné části země, pořádal schůze s občany, kterým dovoloval hovořit s ním a také s ministry jeho vlády. Samotný prezident celé toto shromáždění moderoval. Podle deníku se jednalo až o maratonskou událost, která mimo jiné byla vysílána veřejnoprávní televizní stanicí Señal Colombia. Během prvních tří měsíců ve funkci dokázal uspořádat deset podobných komunitních setkání (zejména ve významných městech), na kterých se vystřídalo přes 4000 osob (Semana 2002).

Jak bylo v teoretické části naznačeno, pro vůdce je důležité vybudovat si vztah se svými následovníky. U Uribeho je to vidět na jeho komunitních setkáních, kde se snažil vytvořit přímý a nezprostředkovaný vztah mezi sebou a občany. Na základě jeho aktivity můžeme říct, že se Uribe prezentoval jiným způsobem. Snažil se střídat s občany, kteří

jemu a jeho vládě přednášeli své stížnosti. Zajímavostí může být, že je Uribe jen prázdne neposlouchal, ale dělal si skutečné poznámky. Na základě Weberovy myšlenky ale nevidíme typické „vychloubání se“, tedy to, že by se zde prezident snažil tvořit hrdinský obraz (Mudde 2017: 63). Uribe na nich nevedl plamenné proslovy a ani nevyzdvihoval své úspěchy. Dále bylo znát, že prezident se během setkání snažil být opatrný, aby nedával sliby k vyřešení místních problémů, zvláště pokud by bylo třeba finančních zdrojů, které stát neměl. Také je nutno podotknout, že toto setkávání komunit nemuselo být výslovně zaměřeno na mobilizaci nižších vrstev občanů na podporu Uribeho. Tímto nelze potvrdit a ani vyloučit, že tato střetávání s lidmi musela mít politický účel. Jeho činy mohou v lidech vyvolat představu, že právě Uribe je ten, který je vyslechne a snaží se mít povědomí o jejich problémech. Přesto zde ale není vidět jasná strategie, která by mu pomáhala v budování masového hnutí (Dugas 2003: 1131).

2.3. José Daniel Ortega Saavedra

V případě Ortegy můžeme vidět budování vztahu s následovníky zejména pomocí sociálních programů. Podle bývalého opozičního poslance Elisea Núñeze lidé hlasují pro Ortegu na základě důvěry v to, že jim s ním bude lépe. Tento názor byl potvrzen v roce 2009, kdy se 44 % populace pozitivně vyjádřilo k jeho vedení na základě stabilizace ekonomiky a řady sociálních programů, které za jeho vlády započaly. Přesto průzkum prokázal, že si 61 % občanů myslelo, že se země ubírá „špatnou cestou“. (Revista Envío 2009).

Manažer Raul Obregon řekl, že sociální programy, které vláda prosadila, měly z jisté míry velkou váhu v prezidentských volbách v roce 2016. Díky daným programům se podařila v zemi snížit míra chudoby ze 42,5 % na 29,6 % a extrémní míra chudoby ze 14,6 % na 8,3 % ve stejném období. Časový úsek zkoumání byl od roku 2009 do roku 2014 (Kosina 2016). Do země mimo jiné přicházelo velké množství půjček a darů od okolních států. Příkladem může být například Venezuela, které jen v roce 2015 přispěla více než 13 miliony dolarů na bytové projekty. Mimo jiné vláda rozdělila zinkové plechy a hřebíky mezi více než 700 tisíc rodin, dále poskytla mnoho půjček, ale i semen a domácích zvířata tisícům zemědělců (El Faro 2016). Tyto skutky Ortegovy administrativy mohou v obyvatelích vyvolávat velmi pozitivní emoce a občané si poté vytvoří k vůdci vztah na základě možného zisku (Eisenstadt 1968:12). Jak sama Evelin

Garcia, místní vůdkyně FSLN ve čtvrti Manuela Fernandez v hlavním městě, řekla: „*Jsem zamilovaná do toho, jak se vláda snaží řešit potřeby lidí.*“

V případě Ortegy je třeba poukázat na práci jeho ženy, která mu pomáhá budovat vztah s občany. Podle expertů je jejich vláda nazývána jako *The Ortega-Murillo Regime* anebo *Gobierno de Ortega-Murillo* (Meza 2018; 89). Toto označení právem poukazuje na jejich spolupráci. Murillo zvládá každodenní vládnutí, zatímco Ortega se zabývá spíše strategií. Někteří analytici právem vedou rozepře, který z nich má v zemi větší vliv. Murillo téměř každý den mluví uklidňujícím tónem ve státní televizi. Ve zprávách informuje občany o veřejných projektech a diskutuje i o počasí. Dále vychvaluje úspěchy manželovy politické strany FSLN a tím ho prezentuje jako osobu, která si zaslouží obdiv a důvěru občanů za své činy (The Christian Science monitor 2014).

3. Opozice

3.1. Nicolás Maduro Moros

Opozice měla strach ze zneužívání Madurovy moci ihned po jeho nástupu do funkce. Zejména měla obavy z využívání vyhlášek, diskreditace a sociálního vyloučení, což se během následujících měsíců potvrdilo. Od svého nástupu do funkce se Maduro snažil omezit kritiku a v zemi zavedl cenzuru, která by odvrátila pozornost veřejnosti od jeho činů. Příkladem může být obvinění politických oponentů za rozsáhlé výpadky proudu v zemi. Mimo jiné vláda vyloučila tři americké diplomaty kvůli falešnému obvinění, které se týkalo možné ekonomické války ze strany Washingtonu. Maduro dále nařídil zatčení blízkého poradce opozičního kandidáta Henrique Capriles. Jeho poradce byl obviněn z korupce a zbaven imunity (The Foreign Policy initiative 2013:1-2).

Počátkem roku 2014 aktivisté organizovali masové protesty proti Madurovu režimu. Protesty přitáhly mezinárodní pozornost z velké části díky Leopoldu Lópezi, populárnímu a charismatickému opozičnímu vůdci. López prosazoval protesty přezdívané "La Salida", které měly přimět Madura k rezignaci. López v nich prohlašoval, že je Maduro viník hospodářské a sociální krize ve Venezuele. Dále tvrdil, že jeho cílem bylo vytvoření pokojného protestu v rámci ústavy. Maduro však rychle využil situace a nechal Lópeze uvěznit na základě protiústavního jednání, které mělo vést ke svržení vlády (The National Interest 2018). Zde by se dalo říct, že se jednalo o afektivní rozkaz, který podléhal emocím vůdce (Eisenstadt 1968: 12). Venezuelský opoziční vůdce Leopoldo López byl odsouzen ke 13 letům a 9 měsícům vězení. Byl usvědčen ze zločinů veřejného

podněcování, poškození majetku, žhářství a spiknutí za účelem spáchání trestného činu. Na videích z obhajoby bylo ale jasně dokázáno, že násilí začalo poté, co se státní úředníci a příznivci vládnoucí strany zapojili do demonstrace. Rozsudek vynesla soudkyně Susana Barreiros po maratónském procesu se 71 slyšeními za zavřenými dveřmi, což může vypovídat o důležitosti odstranění politika ze scény (BBC News 2015).

V zemi mimo jiné docházelo k zatýkání demonstrantů, novinářů a členů armády. Tedy těch, kteří se rozhodli nenásledovat vůdčovi myšlenky a zkusili se mu postavit na odpor. Jak by řekl Weber, jednalo by se o kacíře, kteří nepřijímají rozkazy od svého vůdce (Weber 1993: 869). Příkladem mohou být protesty v roce 2017, kdy bylo zabito 39 lidí, 700 lidí zraněno a dalších tisíc zatčeno za protivládní násilí, jak to vláda nazvala. Dále bylo zatknuto 14 novinářů a okolo sta napadeno. V květnu Madurova administrativa oznámila, že 75 zatčených bude čelit vojenskému tribunálu navzdory jejich civilnímu statusu. Pár dní na to bylo zatčeno 65 vojáků za „zradu“ a podněcování vzpoury, když kritizovali represe vůči demonstrantům. Zatčeným nebyla dána žádná příležitost kontaktovat právníky nebo čelit soudu. Generální prokurátorka Luisa Ortegová zatčení označila za protiprávní a zásahy policie odsoudila (ESISC 2017).

Dalším znepokojivým úkazem v zásahu proti opozici může být diskreditace politických stran u voleb. To se událo v roce 2017 a poukazuje to na Madurovu snahu o udržení vlivu pomocí odstranění nepřátel nebo tzv. provinilců (Eisentandt 1968: 48). Vše začalo, když šéf volební kampaně Demokratické jednoty Gerardo Blyde požadoval kompletní audit guvernérských voleb a vyzval své kandidáty, aby v pondělí vedli "pouliční demonstraci" na protest výsledku, který strana neuznává. Vládnoucí socialistická strana převzala 17 guvernérských mandátů, zatímco koalice Demokratické jednoty pět. Přičemž předseda volební komise Tibisay Lucena uvedl, že výsledky jsou nezvratné ve všech 23 mandátních obvodech. Opoziční strany tvrdí, že k volebnímu podvodu došlo v říjnových guvernátorských volbách, které vyhráli převážně Madurovi stoupenci. Opoziční strany poukazovaly na nesrovnalosti ve volebním procesu před volbami i během voleb. Mimo jiné opoziční strany prohlásily, že se nezapojí do dalších voleb, dokud nebude jmenována nová volební komise (DW 2017; The Guardian 2017).

Maduro v rozhovoru s příznivci a novináři řekl, že politickým stranám, které se nedělních voleb nebudou účastnit nebo se rozhodnou dané volby bojkotovat, bude

odepřen vstup do voleb v roce 2018. Následně z venezuelské politické mapy zmizely strany jako jsou *Voluntad Popular*, *Primero Justicia* (DW 2017).

3.2. Álvaro Uribe Vélez

V případě Uribeho můžeme najít případy, kdy se jeho administrativa snažila podplatit zákonodárce. Jeho správa sledovala soudce, novináře a politiky. Mimo jiné připravovala důkazy pro falešné odsouzení lidí, kteří svědčili proti úředníkům. Dále zprostředkovávala informace polovojenským jednotkám a pomáhala jim páchat zločiny proti aktivistům za lidská práva, členům odborů, novinářům nebo levicovým politikům. Pokračování demokracie, tak jak ji známe, bylo v Kolumbii po roce 2010 velmi nejisté. I přes zmíněné Uribeho pokusy o diskreditaci opozice je třeba zmínit, že měla značný vliv. Kolumbijská opozice měla ve státě jak institucionální, tak neinstitutonální zdroje. Mimo jiné měla přibližně čtvrtinu křesel v kongresu a značný vliv na soudy a kontrolní agentury (Gamboa 2017: 464).

Jedním z případů může být uvěznění opoziční političky Yidis Mediny, kdy byl Uribe v roce 2008 nařknut z úplatkářství na základě, kterého měl být vyšetřován. Toto obvinění přišlo z opoziční strany. Yidis Medina, členka konzervativní strany, která byla kdysi součástí Uribeho koalice, byla z nařízení generálního prokurátora zatknutá. Medina před Nejvyšším soudem vypověděla, že se jí vláda pokusila uplatit, v případě, že by podpořila Uribeho znovuzvolení. Tato událost je vzorovým případem následovnictví se zájmovým záměrem, tedy očekávání vedlejšího produktu. V tomto případě se jednalo o finanční obnos (Eisenstadt 1968: 11). Jelikož ale vedlejší produkt nebyl obdržen, došlo ke zveřejnění dané dohody, na jejímž základě byla opoziční kandidátka uvězněna (Reuters 2008).

Dalším znepokojivým případem může být skandál s odposlechy. V květnu 2009 kolumbijské prokurátory oficiálně zahájili vyšetřování série nezákonných odposlechů a špionážních aktivit prováděných proti opozičním politikům, soudcům, novinářům a dalším ze strany ministerstva pro administrativní bezpečnost (DAS). Vyšetřování zahrnovala několik Uribeho nejlepších úředníků a bývalých vysoce postavených pracovníků. Bývalý ředitel kontrarozvědky DAS Jorge Alberto Lagos vyšetřovatelům řekl, že informace o soudcích Nejvyššího soudu v zemi byly poskytnuty Bernardu Morenovi a José Obduliovi, dvěma Uribeho pracovníkům. Gaviria tvrdil, že se jednalo o pokus poškodit obraz vlády v rámci "politické války". Sám Uribe popřel, že by nařídil

jakékoli nezákonné odposlechy. Podle Webera by toto chování nebylo akceptovatelné. Ve svém konceptu by měl vůdce přijmout veřejné obvinění a následně praktikovat pokání. Dále Weber naznačuje, že pokud by daná situace přetrvávala, tak by měl být vůdce svrhnut a v některých případech i obětován (Weber 1993: 713). Uribe tedy namísto přiznání s odposlechem opozice raději obvinil mafiánské skupiny, které se dle jeho slov snaží poškodit kolumbijskou demokracii, svobodu, a především samotnou vládu (The Washington post 2009).

3.3. José Daniel Ortega Saavedra

Po jeho zvolení v roce 2006 se hodně věcí změnilo. Již pár dní po získání funkce se rozhodl demonstrovat svojí moc. Ortega nechal odvolat hned své tři ministry ze strachu, aby v dalších volbách nemohli kandidovat a tím ohrozit jeho pozici (Revista Envío 2009). Podle Thaler v zemi chybí opozici jednota a charismatické vedení. Poukazuje zde na politiky, kteří by si mohli ve společnosti získat dostatek hlasů a případně i zvítězit. Za příklad dává vyloučeného vůdce PLI (Nezávislá liberální strana) Montealegre, viceprezidenta PLI a kandidátku Violeta Granera nebo vůdkyni rolníků Francisca Ramírez, která bojovala za zastavení programu týkajícího se výstavby kanálu. Říká, že opozice (opoziční strany, rolníci, domorodé skupiny, mladí lidé, ...) by se musela sjednotit, jak tomu bylo i v roce 1979, kdy došlo ke svržení Somozovy diktatury (Thaler 2017; 166-167).

Opozice upozornila na zainteresování rodiny a přátel Ortegy, kteří se snažili napodobit Chávezovu strategii a dostat média pod státní kontrolu, aby oslovili masy. Na základě tohoto kroku začalo docházet k porušování lidských práv týkajících se svobody slova. Ortegovy nové zákony vedly ke konfiskaci majetku, a dokonce i novinového papíru konkurenčním médiím. V tomto případě můžeme spatřovat Weberův tzv. správní orgán, jež v médiích zajišťuje nepřerušující činnost, kterou vykonávají zasvěcení. Díky tomuto se vytrácí z médií jistá soutěž. Ortega nemusí čelit mediálními výstupům v televizi od opozice a lidé mohou žít v nevědomosti (Weber 1993: 713). Příkladem může být zejména *Canal 12*, soukromé televizní stanice vlastněné Marianem Vallem, který se snažil udržet svůj kanál nezávislý. Jeho hosté a zaměstnanci často kritizovali politiku Ortegy, a na základě jejich kritiky kanál dostal vyúčtování, že dluží přes 800 tisíc dolarů na daních. I tento případ lze kvalifikovat jako afektivní rozkaz vůdce (Eisenstadt 1968: 12). Soudce až do probíhajícího soudního sporu pověřil stát, aby zabavil Valleho majetek. Političtí

opONENTI, zahraniční mocnosti i aktivisté za lidská práva unie tvrdí, že Ortegovo vlastnictví médií mohlo vytvořit z Nicaragui více autokratickou zemi. Na základě jeho vlivu v médiích a možnosti vypouštět ty „správné“ informace mu mohly zajistit dvě další znovuzvolení v letech 2011 a 2016 a přečkat vlnu krvavých protivládních protestů v roce 2018 (Reuters 2020).

V zemi mimo jiné začaly vznikat velmi kontroverzní zákony, které měly za cíl zdiskreditovat opozici. V tomto případě se jednalo o všechny možné odpůrce Ortegova režimu, kteří nemuseli být nijak jasně definováni. V roce 2014 byli ministři obrany a velitelé bezpečnostních sil odvoláni a dosazeni jinými. V zemi hned zbyl pouze Ortega, který jako jediný mohl jmenovat vojenské a politické velitele. Tímto došlo k dosazení z důvodu oddanosti, nikoli na základě odborné kvalifikace (Weber 1993: 711). Další zákon z roku 2015 o svrchované bezpečnosti odstranil bariéry mezi vnitřní a vnější bezpečností. Tímto dostala Ortegova správa široký prostor pro užití nátlaku proti jakékoli osobě nebo subjektu, který mohl být dle Ortegy považován za hrozbu pro stát, společnost nebo ekonomiku. Vztahy vytvořené s armádou a vojenskými vůdci znemožňovaly zpochybnit jakékoliv rozhodnutí Ortegy na základě jistého zájmu ze strany armády (Córdoba 2015; Eisenstadt 1968: 11). Koncem roku 2020 Národní shromáždění, v němž má FSLN velkou převahu, schválilo kontroverzní zákon o vlastizradě. Tento zákon by zakázal kandidátům zůstat ve zvolené funkci a odsoudil by je až k 15 letům vězení, pokud by u nich bylo prokázáno, že se dopustili nejasně definovaného porušení nikaragujské národní suverenity či se spikli s nepřátelskými cizími mocnostmi. Díky „nejasně definovanému porušení“ se kritici oprávněně domnívají, že by zákon mohl být použit jako zbraň k zastrahování protivládních osobností (The Global Americans 2021).

I v případě Ortegy se setkáváme s bojem proti opozičním kandidátům. Prezidentova vláda během dvou týdnů zatkla šest opozičních vůdců, včetně čtyř potenciálních kandidátů, kteří se mohli účastnit prezidentských voleb v roce 2021. Tato situace může právem prezentovat pokus o odstranění tzv. kacířů, kteří by od Ortegy mohli převzít moc. V tomto případě prezidentskou funkci (Weber 1993: 712). Jednalo se o Cristiana Chamorro, Juana Sebastián Chamorro, Artura Cruze mladšího a Félix Maradiaga. Zejména Cristiana Chamorro a Maradiaga bývají považováni za jedince, kteří by dokázali sjednotit opoziční síly proti stále více autokratické vládě prezidenta Ortegy. Již v minulosti byla Chamorro umístěna do domácího vězení po policejní razii v jejím

domě na základě porušování Ortegových zákonů o vypořádání se s opozicí. Před jejím zatčením dokonce vedla nadaci Violeta Barrios de Chamorro Foundation, nevládní organizaci zaměřenou na podporu svobod tisku. Mimo jiné působila jako viceprezidentka La Prensa, největších nezávislých novin v Nikaragui, které kdysi editoval její otec. Maradiaga je pro změnu akademickým a politickým aktivistou, který stojí v čele Modrobílé aliance (široké fronty stran a organizací občanské společnosti, které vznikly po roce 2018). Navzdory tomu, že Ortegova popularita ve státě klesla na rekordně nízkou úroveň, pozorovatelé tvrdí, že Ortega má stále velkou šanci vyhrát čtvrté volby v řadě. Zejména pokud bude docházet nadále k takovýmto zásahům proti opozičním kandidátům (The Global Americans 2021).

4. Klientelistická síť

4.1. Nicolás Maduro Moros

V zemi se setkáváme s protekcí pramenící z oblíbenosti ve velké míře. Poměry, které se v zemi nachází vznikly za vlády Cháveze a dodnes jsou aktuální. Zde si představme tři skupiny:

1. Chávezovy děti z prvního manželství, které převzaly prezidentský dům a následných pět let v něm pobývaly. I po Chávezově smrti, má jeho rodina ve Venezuele velký vliv. Jeho dcera María Gabriela Chávez zastupuje Venezuelu v Organizaci spojených národů, bratranec Asdrúbal je prezidentem CITGO (rafinérie) a jeho zeť Jorge Arreaza byl venezuelský ministr zahraničních věcí, ministr školství a v dnešních dnech je viceprezidentem (Ellner 2016: 114; Maya 2018: 76-77).
2. Maduro-Flores dynastie. Zde se setkáváme s případem, kdy se Maduro a jeho manželka Cilia Flores pokusili do zákonodárského sboru začlenit více než 40 svých příbuzných. Bylo to v době, kdy Cilia byla prezidentkou odborové organizace zaměstnanců. Poté, co Cilia odešla ze své funkce, se stala generální prokurátorkou a následně převzala roli první dámy. Mimo jiné část jejich příbuzných opustilo Národní shromáždění za účelem zisku vyššího postu (Maya 2018; 76-77).
3. Klan Cabello. Zde se poukazuje na jednu z nejmocnějších postav Chavisma, vojenského důstojníka Diosdada Cabella, a jeho rodinu. V dnešních dnech je prezidentem národní složky Shromáždění a jeho vliv je znát v PSUV a armádě.

On i jeho rodinní příslušníci měli značné výhody. Jeho manželka Marley Cabello byla jmenována ministryní cestovního ruchu a následně ministryní veřejné práce. Dále se na jeho rodinu objevuje několik stížností kvůli využívání vlivu v obchodování. Též se jména rodinných příslušníků skloňují v případech úplatkářství se společností Derwick Associates (Maya 2018; 76-77).

Na tomto příkladu můžeme vidět, že klientelistická síť je ve státě přítomna, což potvrzuje Weberovu myšlenku, o tom, že se vůdce obklopuje osobami, které mu naslouchají (Weber 1993: 711). Mimo jiné se Maduro snaží udržet vojenské vedení v zemi na své straně. Sám udělil více než stovce venezuelským generálům zvláštní výsady. Tyto výsady se týkaly i politické kariéry ve státě. Toto lze demonstrovat na faktu, kdy 11 z 30 ministrů vlády jsou současní nebo bývalí vojenští důstojníci, což odkazuje na vztah založený na materiálním zájmu (Eisenstadt 1968: 11; Time 2017).

4.2. Álvaro Uribe Vélez

V případě Uribeho se setkáváme s dosazováním „správných“ lidí do senátorských pozic, díky kterým mohl snadněji dosáhnout svých cílů. Příkladem může být zapojení kolumbijských polovojenských sil ve volbách. Touto problematikou se zabývali Acemoglu, Robinson a Santos ve svém článku *The Monopoly of Violence: Evidence from Colombia* (2015). Poukázali zde na fakt, že po založení AUC došlo v oblastech s vysokou polovojenskou přítomností k prudkému nárůstu podílu hlasů třetích stran. Polovojenská přítomnost navíc koreluje s hlasovacím podílem úřadujícího prezidentského kandidáta, Álvaro Uribeho. Rovněž poukázali na skutečnost, že polovojenské jednotky přetrvávaly na místech, kde poskytovaly hlasy politikům, kteří by jinak ve volbách neuspěli. Toto mohlo napomocet i příslušníkům polovojenských jednotek, kteří si na základě získaného vlivu v oblasti mohli vybrat politika. To bylo znát na podílu hlasů, které získal senát v oblastech s vyšším polovojenským zastoupením. Tato čísla pozitivně korelovala s podílem senátorů ze seznamu, jenž hlasovali pro změnu ústavy, aby mohl prezident Uribe podruhé kandidovat. Právě tato okolnost může ilustrovat symbiotický vztah mezi polovojenskými jednotkami a výkonnou mocí (Acemoglu et al. 2012: 40-42). Pro nás tato skutečnost znamená, že i za Uribeho docházelo k dosazování těch „správných“ lidí na základě dobře odvedené práce. Dochází zde k tomu, že si vůdce na základě osobní charismatické kvalifikace určuje pomocníky

(apoštolů), kteří plní zadané úkoly. V tomto případě hlasují na přání vůdce (Weber 1993: 709).

4.3. José Daniel Ortega Saavedra

U prezidenta Ortegy se setkáváme s obměnou politiků ihned po jeho vítězství ve volbách 2006. Ortega nechal odvolat své tři ministry ze strachu, aby v dalších volbách nemohli kandidovat a ohrozit jeho pozici (Revista Envío 2009). Tento krok ilustruje myšlenku o charismatickém panství, jenž spočívá ve výměně úředníků ve funkci, aby měl vůdce zajištěnou naprostou náklonost svých podřízených (Weber 1993: 170).

V návaznosti na rodinné příslušníky můžeme i u prezidenta Ortegy vidět budování tzv. rodinné dynastie. Proto je vhodné hned zprvu říct, že i zde se setkáváme se silnou klientelistickou sítí (Loužek 2005: 207). Začít můžeme hned u jeho ženy Rosarie Murillo, která v současnosti zastupuje úřad viceprezidentky země. Její angažovanost v politice je tak vysoká, že se ve zprávách/odborných publikacích setkáváme s označením *The Ortega-Murillo Regime* nebo *Gobierno de Ortega-Murillo* (Meza 2018; 89). Kromě jeho ženy vidíme i jejich děti zastupovat klíčové podniky země. Příkladem může být jejich syn Laureano, který se objevil na politické scéně jako propagátor projektu, který měl v zemi vybudovat nový průplav (Córdoba 2015). V roce 2008 mimo jiné začala Ortegová rodina a blízcí budovat obchodní impérium s aktivy v oblasti energetiky, bezpečnosti a dalších sektorů. To poukazuje na snahu rozšíření moci do dalších sektorů společnosti (Mudde 2017: 64). Juan Carlos ještě v ten rok spustil reklamní agenturu *Difuso Comunicaciones SA* (Reuters 2020).

Dalším případem budování klientelistické sítě ve státě může být vlastnictví nejméně tuctu televizních kanálů, rozhlasových stanic a online zpravodajských webů. Přátelé a blízcí spojenci Ortegy vlastní tři televizní kanály – *Canal 4*, *Canal 13* a *Canal 22*. Tyto stanice byly dokonce financovány z fondů poskytnutých od Venezuely. Jednalo se o projekt týkající se pomoci skrze levnou ropu. Prostřednictvím státního vlastnictví Ortegová rodina ovládá *Canal 6*, *národní síť Radio Nikaragua* a online zpravodajské portály, jako je například *El 19 Digital* (Reuters 2020).

5. Přesvědčení o neomezené moci

5.1. Obcházení/porušování ústavnosti

5.1.1. Nicolás Maduro Moros

U prezidenta Madura je vidět časté porušování ústavních tradic. Vzorem může být jeho vítězství druhého mandátu s vysoce sporným hlasováním, kdy získal 67,8 % hlasů. Při počtu více než 90 % hlasů měl Maduro 5,8 milionu hlasů. Jeho opoziční kandidát Henri Falcón měl 1,8 milionu hlasů, tedy 21,2 procent (BBC 2018; The Guardian 2018). Tyto volby byly v mnoha zemích velmi zpochybňovány, byly označeny za nedemokratické a nesvobodné. Na základě výsledku a Madurova složení přísahy jinému orgánu započaly v zemi protesty. Maduro totiž složil přísahu na další funkční období do rukou nejvyššího soudce, přestože tamější ústava uznává složení slibu pouze před členy parlamentu (Česká televize 2017). Tento čin může ilustrovat vůdcovu neomylnost a důvěru v sebe sama, která ho nutí vykládat si zákony podle svých potřeb (Loužek 2005; 207).

Na porušování ústavnosti zareagoval vůdce opozice Juan Guaidó, který se počátkem roku 2019 prohlásil za prozatímního prezidenta a začal apelovat na armádu, aby vyhnala prezidenta Madura za zmanipulované volby (BBC 2019). V zemi se náhle vytvořily dva póly. Na jedné straně stál Maduro s podporou armády, na druhé Guaidó s podporou Národního shromáždění a davy lidí, pro které představoval naději na změnu. Podle posledního průzkumu soukromé společnosti Datanálisis klesla Guaidóovi od února 2019 podpora ze 60 % na listopadových 42 %. Také se na podzim objevily zprávy o možné korupci několika opozičních poslanců. Juan Guaidó na skandál reagoval prohlášením, že parlament, jehož je předsedou, prý ustaví komisi k vyšetření dané kauzy (Hruboň 2019).

5.1.2. Álvaro Uribe Vélez

Příkladem zneužití pravomocí u Uribeho může být jeho spolupráce s polovojenskými jednotkami. Případ vychází z vyšetřování, které Nejvyšší soud zahájil v roce 2018. Soudci zkoumali, zda se Uribe nepokusil ovlivnit svědectví údajného polovojenského člena Juana Guillerma Monsalveho, který spojoval Uribeho s vytvořením polovojenských skupin. Zde se jednalo o vlastní zájem ze strany polovojenských jednotek, které vytvořily tajnou dohodu s Uribem (Eisenstadt 1968: 11). Prezident však toto spojení popřel a řekl, že to byl on, kdo proti nim celý život bojoval. Bohužel

vyšetřování doposud prokázalo pokusy o úplatkářství a ovlivňování svědků během jeho druhého funkčního období. Jeho schopnost vyhnout se trestnímu stíhání vedla mnoho Kolumbijců k tomu, aby ho nazývali "teflonovým prezidentem". Pokud Uribeho nakonec shledají vinným, hrozí mu přibližně šest až osm let vězení, i když je pravděpodobné, že tento čas stráví v domácím vězení (The New York Times 2020).

5.1.3. José Daniel Ortega Saavedra

U prezidenta Ortegy můžeme vidět vytváření prezidentských vyhlášek, které mu pomáhají obcházet zákonodárný proces za cílem prosazení své politiky. Příkladem může být zneužití pravomoci díky zmíněnému prezidentskému dekretu, kterým schválil rozpočet pro rok 2008. Dle ústavy ale tento krok podléhá pouze zákonodárné moci. Na tento krok upozornila opozice, ale i někteří sandinističtí poslanci. Došlo k otevřené kritice Ortegy za jeho obcházení zákonodárského sboru vytvořením prezidentského dekretu, který změnil již schválený rozpočet shromážděním. Opozice tvrdila, že tento dekret by se měl považovat za státní puč ze strany prezidenta. Opozice mimo jiné shromáždila své příznivce na demonstracích proti Ortegoví (Kouba 2009: 83).

Dalším případem může být spojení Ortegy s Ruskem, kdy do nikaragujských vod připluly tři ruské bitevní lodě. Opozice tento krok nazvala protiústavní, jelikož příchod zahraničních válečných lodí nebyl schválen v zákonodárném procesu (BBC Mundo 2008). Nalodění lodí v přístavu Bluefields, na karibském pobřeží, bylo schváleno pouze prezidentským dekretem na základě tvrzení, že se jednalo o „humanitární pomoc“ poskytovanou Rusy (Kouba 2009: 84).

Dále by bylo vhodné zmínit jeho svévolné a nezákonné chování v případě neplacení daní, a také televizní kanály, které rodina vlastní. Dokumenty, které přezkoumala agentura Reuters z Generálního ředitelství, ukazují, že *Canal 8* od roku 2010, kdy ji převzal Juan Carlos, nezaplatil daně ve výši asi 4 milionů dolarů. Další kanál, *Canal 4*, řízený Danielem Edmundem Ortegou, dluží na daních zhruba 380 tisíc dolarů. Daňoví specialisté, kteří dokumenty přezkoumali, řekli, že obě stanice jsou v jasném rozporu s nikaragujským daňovým zákonem, ale v zemi tomuto problému není věnována pozornost. Nikaragujci léta spekovali o rozsahu kontroly rodiny Ortegů nad mediálními prostředky v zemi. Rodina však nikdy oficiálně nezveřejnila, jaké prostředky vlastní nebo provozuje v zastoupení (Reuters 2020).

5.2. Změny v ústavě

5.2.1. Nicolás Maduro Moros

Venezuela bývá klasifikována jako nejméně svobodná země ze všech „částečně svobodných“ režimů v Latinské Americe (Myers 2017; 715-716). Podle Corrales se jedná o autokratický legalismus⁷ závislý na klíčových prvcích, které se týkají nedodržování zákonů nebo výkladu ústavy podle potřeb prezidenta. Toto chování převzal Maduro od svého předchůdce Cháveze, který v roce 1999 nechal vytvořit novou ústavu (Corrales 2015; 70). Z hlediska našeho výzkumu na to musíme klást důraz, jelikož v minulých podkapitolách bylo upozorňováno, že v této zemi byl Chávez tím mimořádným vůdcem a jeho moc byla postupem času rutinovaná (Weber 1993: 193). Proto je potřeba brát v potaz, že mnoho ústavních změn bylo zavedeno již za jeho režimu a Maduro na něj jen navázal.

Maduro v květnu 2017 oznámil svůj úmysl svolat ústavodárné shromáždění, které mělo vypracovat novou ústavu. Tato ústava měla být následně předložena ke konzultačnímu referendu. Jeho oponenti tento krok vnímali jako pokus o další upevnění autoritářské moci a oddálení již odložených regionálních voleb. Stejně tak pohlíželi i na blížící se prezidentské volby v prosinci 2018. Na základě protestů *La Salida*, které se v danou dobu konaly bylo vytvořeno 16. července referendum, které se zabývalo třemi otázkami. Zda občané ustavující shromáždění odmítají, zda si přejí, aby ozbrojené síly dodržovaly ústavu či chtějí, aby se prezidentské volby konaly ještě před oficiálním koncem Madurova funkčního období. Dle výsledků 98 % uvedlo (ze 7,2 milionu Venezuelanů), že odmítají ústavodárné shromáždění. Chtějí, aby armáda bránila ústavu a také požadují předčasné volby. Maduro toto referendum však nazval jako protiústavní jednání a nijak nereagoval na jeho výsledek. Jeho reakci by Weber neakceptoval. Vůdce by měl dle jeho slov spíše vstanout tváří v tvář nevyhnutelnému neúspěchu a pokusit se ho řešit (Weber 1993: 197). Místo toho Maduro povzbudil účast ve volbách do ústavodárného shromáždění a vyzval opozici, aby se raději vrátila k míru a respektovala ústavu (Time 2017; The Guardian 2017a).

⁷ Autokratický legalismus definuje jako jev, v jehož rámci demokraticky zvolení vůdci využívají svého mandátu k tomu, aby provedli právní reformy, které postupně omezují či přímo odstraňují demokratické principy. Nejpodrobněji tento fenomén vysvětlil Javier Corrales, který autokratický legalismus definoval jako systém, který „využívá, zneužívá a neužívá právo ve službě výkonné moci“ (Corrales 2015; 70).

5.2.2. Álvaro Uribe Vélez

Díky jeho tvrdému postupu v boji s guerillovými skupinami a mírové smlouvě s AUC získal velikou podporu ve společnosti. Právě díky jeho popularitě mu bylo dovoleno provést ústavní změnu týkající se umožnění vykonávat druhé volební období. V listopadu 2004 se tento návrh dostal do Kongresu, a následně byl v říjnu 2005 odsouhlasen ústavním soudem. Dle Webera se toto mohlo stát na základě Uribeho mise, která byla pro lid smysluplná. Dále v lidech mohla vyvolat přesvědčení, jež je utvrdilo, že by ve společnosti mohlo dojít k jistému pokroku (Weber 1993: 196-7). Tato změna v ústavě poskytla prezidentovi, ale i jeho předchůdcům, kteří byli zvoleni po roce 1991, možnost ucházet se o znovuzvolení. Uribe svůj mandát obhájil a v roce 2006 byl nadpoloviční většinou znovu zvolen prezidentem se ziskem 62 % v prvním kole (Bílá 2006; 166-167).

S blížícím se koncem druhého funkčního období v zemi vznikla iniciativa, která by vedla k ústavní reformě. Tato reforma by vedla k možnosti dalšího znovuzvolení. Přestože první prodloužení prezidentského mandátu se ve společnosti těšilo velké podpoře, návrh na opětovné prodloužení ze dvou na tři funkční období vyvolal u veřejnosti rozporuplné reakce. Jedno z možných vysvětlení by se mohlo týkat toho, že během výkonu svého druhého mandátu se vynořovaly informace, které ho spojovaly s polovojenskými jednotkami. I přesto, že v rámci podpůrné petice získal přes pět milionů podpisů a Kongres byl Uribem nakloněný, Ústavní soud v únoru 2010 tento návrh zamítl jako protiústavní v poměru 7:3 (Školkayová 2010; 180-181).

5.2.3. José Daniel Ortega Saavedra

Ortega se dostal zpět k moci v roce 2006. To bylo způsobeno i díky institucionální změně ve volebním systému. V průběhu posledních let docházelo pravidelně ke snižování prahu volitelnosti. Tento práh byl nejprve snížen ze 45 % na 40 %, a následně na 35 % za podmínky, že mezi kandidáty na post prezidenta bude 5% rozdíl. Právě tato změna vyplynula z neslavného „Pacto“ uzavřeného v letech 1999–2000 mezi Ortegou a tehdejším prezidentem Arnoldem Alemánem z Ústavně liberální strany (PLC), který se chtěl pojistit proti trestu za korupci a mít záruku budoucího vlivu v zemi. Na základě této dohody vytvořily PLC a FSLN stranu „duopolu“, která usnadnila snížení prahu pro hlasování. Alemánův nástupce Enrique Bolanos vyhrál volby v roce 2001, ale

politizované instituce a změna volebního práhu připravily půdu pro Ortegovu vítězství v roce 2006 (BBC News Mundo 2018; Thaler 2017: 158).

V červenci 2009, při příležitosti 30. výročí revoluce FSLN, Ortega oznámil svůj úmysl změnit ústavu tak, aby mohl být znovu zvolen na druhé po sobě jdoucí funkční období. Díky petici od Ortegy a spoluúčasti více než sta starostů byl nucen nikaragujský nejvyšší soud zrušit ústavní zákaz o znovuzvolení, což umožnilo Ortegovu kandidovat v prezidentských volbách v roce 2011. Tyto volby vyhrál s výsledkem 62,46 %. To můžeme chápat jako snahu vůdce udržet se u moci na základě jeho přesvědčení (Loužek 2005: 207). U těchto voleb často docházelo ke zpochybňování, že se jedná o volební podvod. Mezitím FSLN vytvořilo „super majoritní převahu“ díky tomu, že získalo 62 z 90 křesel v Národním shromáždění. Tímto Sandinisti získali cestu v pokroku v legislativní agendě (Thaler 2017: 159-160).

V lednu 2014 Národní shromáždění schválilo ústavní dodatek rušící desetiletý limit prezidentského mandátu a hlavě státu umožňuje opakovanou kandidaturu a neomezené znovuzvolení. Tento krok může ilustrovat budování charismatického panství, ve kterém se jednotlivec může stát vůdcem celého režimu (Mudde 2017: 63). Díky tomu mohl být 6. listopadu 2016 nikaragujský prezident znovu zvolen, a to na základě zmiňovaného ústavního dodatku. Jednalo se již o třetí funkční období v řadě, ve kterém získal 72,44 % hlasů. Tyto volby opozice označila za nejméně demokratické v posledních čtyřech dekádách, od doby, kdy se vůdce Sandistů dostal k moci. Přispělo k tomu i to, že se Ortegovu povedlo zdiskreditovat opoziční kandidáty, kteří by měli větší šanci na výhru (Watts 2016). Jeho soupeř, středopravý kandidát Maximino Rodriguez, získal pouze 14,2 % hlasů (BBC NEWS 2016).

Závěr

Daná práce se zabírala tématem *caudillos modernos*, optikou konceptu charismatického panství Maxe Webera. Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda ve zmíněných zemích došlo k vytvoření charismatického panství. Práce byla rozdělena do dvou hlavních částí. V první části jsme se nejprve seznámili s fenoménem *caudillismo*, který je pro Latinskou Ameriku typický. Dále následovala kapitola o legitimním řádu a charismatickém panství. V dané kapitole, která pro nás byla z hlediska výzkumu klíčová, jsme stanovili pět indikátorů, na kterých byla postavena empirická část. Tyto indikátory nám měly pomoci zodpovědět naši výzkumnou otázku, která zněla: „Jakým způsobem lze aplikovat Weberovo charismatické panství na představitele Latinské Ameriky?“

Prvním jevem, kterému byla věnována pozornost, byla charismatická autorita, kterou Weber chápal jako mimořádnou osobnost, na jejímž základě je považována za držitele nadpřirozených a nadlidských sil (Weber 1993: 869). V případě Madura jsme mohli zaznamenat, že zprvu nebyl nikterak výjimečný a byl spíše považován za nepřirozenou kopii Cháveze. Přesto se snažil vylepšit svoji image a zvolil cestu skrze média a sociální sítě, kde byl neporazitelný. V případě Uribeho jsme nemohli zaznamenat vůdcovské „vychloubání se“, ale svojí pílí, pracovitostí, vzděláním a etickým cítěním se mohl v zemi prezentovat jako někdo mimořádný. V případě Ortegy je třeba brát v úvahu jeho mučednickou zkušenost, která ho mohla udělat pro jistý okruh lidí svatým. Obzvláště s jeho chytrým tahem přiklonit si na svoji stranu církve. Na základě těchto informací je třeba říct, že charismatické vlastnosti můžeme spatřovat u všech prezidentů.

Dalším indikátorem bylo budování vztahu s následovníky. Zde jsme se zajímali o činnost prezidentů (charismatických autorit). Zda měli snahu i po získání své funkce dále rozšiřovat základnu svých následovníků. U prezidenta Madura jsme zaznamenali televizní programy. U Uribeho bylo poukazováno na schůze regionálních komunit (*consejos comunitarios*), kde občané mohli diskutovat s prezidentem a jeho ministry. V případě Ortegy ale nebyla prokázána nadstandardní činnost. Přestože bylo poukázáno na jeho sociální projekty, jednalo by se spíše o „uplácení“ lidí než o cílenou aktivitu budování vztahu s následovníky ze strany vůdce. Zde by vynikala spíše jeho žena R. Murilla, na kterou bylo v práci odkazováno. Z tohoto důvodu Ortega nesplnil daný indikátor.

Třetím bodem zkoumání byl vztah k opozici, kde jsme se snažili najít případy, ve kterých se prezidenti snažili zdiskreditovat opozici. U všech představitelů bylo toto zdiskreditování opozice prokázáno. Za Madurovy vlády jsme mohli vidět četné zatýkání demonstrantů, novinářů a členů armády, ale i diskreditaci politických stran u voleb. U Uribeho jsme mohli zaznamenat nejmenší diskreditaci opozice, ale přesto šli najít případy týkající se pokusů o uplácení nebo zapojení polovojenských jednotek za úkolem páchat zločiny proti aktivistům za lidská práva, členům odborů, novinářům nebo levicovým politikům. U Ortegy bylo upozorněno na jeho monopol médií a na jeho „nedefinované“ kontroverzní zákony, jež mohly jedince poslat do vězení i na patnáct let. Také zde byl prokázán značný boj proti opozičním kandidátům, kteří by mohli ohrozit Ortegovy šance u dalších prezidentských voleb.

Čtvrtým jevem byla klientelistická síť v zemi, která je založena na zapojení bližních a rodinných příslušníků v politice. Jedná se tedy o osoby, ve které má vůdce důvěru. I v tomto případě jsme u všech představitelů mohli vidět zapojení svých bližních. V případě Madura se jednalo o pozůstatek privilegovaných skupin z dob Cháveze, kde má i Madurova rodina své zastoupení. Dále bylo ukázáno na rozdávání vojenských postů a možnosti zapojení v politice ze strany Madura. V případě Ortegy jsme se setkali se situací, kdy prezident dosazoval ty „správné“ lidi do senátorských křesel, aby podpořili jeho zákony a v neposlední řadě jeho návrh na vykonání druhého mandátu v zemi. U Ortegy jsme mohli též vidět rodinné zapojení v klíčových podnicích země.

Poslední indikátor demonstroval přesvědčení prezidentů o své neomezené moci ve státě na základě toho, zda daní reprezentanti porušovali ústavnost, nebo jestli za jejich funkce došlo ke změně ústavy, která jim mohla zaručovat znovuzvolení. I tento indikátor dokázali všichni zmínění představitelé splnit. V případě Madura to může ilustrovat situace, kdy složil přísahu na další funkční období do rukou nejvyššího soudce, přestože tamější ústava uznává složení slibu pouze před členy parlamentu. Dále roku 2017 oznámil svůj úmysl svolat ústavodárné shromáždění, které mělo vypracovat novou ústavu. V případě Uribeho jsme nemohli zapomenout na jeho spolupráci s polovojenskými jednotkami, díky které s ním v roce 2018 zahájil Nejvyšší soud vyšetřování. V případě ústavních změn je třeba zmínit návrh z roku 2004, který byl následujícího roku odsouhlasen a v roce 2006 díky němu mohl vykonávat druhý mandát. V případě Ortegy je třeba upozornit na vytváření prezidentských vyhlášek, které mu pomáhají obcházet

zákonodárný proces za cílem prosazení své politiky. Také jsme mohli zaznamenat, že Ortega schvaloval státní rozpočet, přestože tato činnost podléhá jinému orgánu. V případě ústavních změn, které by napomohly Ortegoví znovu kandidovat, je například snižování prahu pro vítězství u voleb (ze 45 % na 40 %, a následně na 35 %), zrušení zákona o zákazu znovuzvolení z roku 2009, schválení ústavního dodatku rušícího desetiletý limit prezidentského mandátu.

Na základě dané sumarizace můžeme reagovat na zvolenou výzkumnou otázku. Charismatické panství lze aplikovat na základě výše zmíněných indikátorů, abychom dospěli k cíli, zda v zemích došlo k vytvoření a následnému budování daného panství. V případě prezidenta N. Madura můžeme konstatovat, že v zemi došlo k vytvoření charismatického panství. U Prezidenta Á. Uribeho došlo také k vytvoření charismatického panství. Jen v případě prezidenta D. Ortegy došlo k částečnému nastolení charismatického panství. Pokud bychom ale pracovali s myšlenkou, že v zemi panuje názor o společné vládě s jeho ženou (*Gobierno de Ortega-Murillo*), tak bychom mohli říct, že budování vztahu s následovníky obstarává ona a naše zvolené indikátory definující charismatické panství by byly rázem splněny, a my bychom mohli říct, že i v Nicaraguy se nachází charismatické panství.

Z tohoto důvodu můžeme říct, že naše práce splnila svůj cíl a prokázala, že se v zemích nachází nebo alespoň částečně nachází charismatické panství. Dále náš výzkum prokázal, že lze využít teoretický koncept z minulého století, aplikovat ho na prezidenty Latinské Ameriky ve 21. století a poskytnout tím nový pohled na *caudillos modernos* konceptem charismatického panství od M. Webera.

Literatura a prameny

Literatura

Acemoglu, Daron, Santos, Rafael a Robinson James. 2012. „The monopoly of violence: Evidence from Colombia“ In: *Journal of the European Economic Association* 11, č. 1, 5-44.

Beezly, William. 1969. „Caudillismo: An Interpretative note.“ In: *Journal of Inter-American Studies* 11, č. 3, 345-352.

Bílá, K. 2006. „Kolumbie“. In: *Politické systémy Latinské Ameriky*. Praha: Oeconomica, 158-186.

Blau, M. Peter. 1963. „Critical Remarks on Weber's Theory of Authority.“ In: *The American Political Science Review* 57, č. 2, 305-316.

Bourcieu, Pierre. 1987. „Legitimation and Structured Interests in Weber's Sociology of Religion.“ In: *Max Weber, Rationality and Modernity*. Eds. Lash Scott a Whimster Sam. London: Allen & Unwin, Unwin 119–136.

Castro, Pedro. 2007. „El caudillismo en América Latina, ayer y hoy.“ In: *Política y Cultura*, č. 27, 9-29.

Corrales, Javier. 2015. „El Legalismo Autocrático en Venezuela.“ *Cuadernos de Pensamiento Político* č. 47, 69-82.

Cuevillas, Fernando. 1992. „A case for Caudillaje and Juan Perón“. In: *Caudillos: dictators in Spanish America: Norman y London*. Ed. Hugo M. Hamill. University of Oklahoma Press, 286-287.

Dugas, John C. 2003. „The emergence of Neopopulism in Colombia? The case of Álvaro Uribe“ *Third World Quarterly* 24, č. 6, 1117–1136.

Eisenstadt, Shmuhl, ed. 1968. *Max Weber On Charisma and Institution Building*. Chicago: University of Chiago Press.

Ellner, Steve. 2016. „Showdown in Venezuela.“ *NACLA Report on the Americas* 48, č.2, 111-114.

Fagen, Richard R. 1965. „Charismatic Authority and the Leadership of Fidel Castro.“ In: *The Western Political Quarterly* 18, č. 2, 275-284.

- Firestone, Shulamith. 1979. *The Dialectic of Sex – The Case for Feminist Revolution*. 2 vyd. Minnesota: The Women's Press.
- Fitzgibbon, Russel. 1941. „Executive Power in Central America.“ In: *Journal of Politics* 3, č.3, 297-307.
- Klíma, Karel. 2016. *Teorie veřejné moci (vládnutí)*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer.
- Kouba, Karel. 2009. „Opposition in Nicaragua: Between Pact-Making and Confrontation.“ *Journal of Ibero-American Studies* 1, č. 1, 77-94.
- Fukuyama, Francis. 2002. *Konec dějin a poslední člověk*. Praha: Rybka Publishers
- Gamboa, Laura. 2017. „Opposition at the Margins: Strategies against the Erosion of Democracy in Colombia and Venezuela“ In: *Comparative Politics* 49, č. 4, 457-477
- Gamboa, Laura. 2019. “El reajuste de la derecha colombiana. El éxito electoral del uribismo”. *Colombia Internacional* 99, 187-214.
- Gooren, Henri. 2010. „Ortega for President: The Religious Rebirth of Sandinismo in Nicaragua“ *European Review of Latin American and Caribbean Studies* 89, 47-63.
- Hawkins, Kirk A. 2016. „Chavismo, Liberal Democracy, and Radical Democracy“. *Annual Review of Political Science* 19, č. 1, 311–329.
- Havelka, Miloš. 2009. *Metodologie, sociologie a politika*. Praha: OIKOYMENH.
- Heywood, Andrew. 2008. *Politologie*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Josse, Paul. 2014. Becoming a God: Max Weber and the social construction of charisma. *Journal of Classical Sociology* 14, č.3 266–283.
- Keller, Jan. 1995. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Slon.
- Keller, Jan. 2005. *Dějiny klasické sociologie*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Lieuwen, Edwin. 1961. „The Changing Role of the Military in Latin America.“ In: *Journal of Inter-American Studies* 3, č. 4, 559-569.
- Loužek, Marek. 2005. *Max Weber. Život a dílo, Weberovské interpretace*. Praha: Karolinum.
- Lynch, John. 1993. *Caudillos en Hispanoamérica 1800-1850*. Madrid: Editorial Mapfre.

- Maya, Margarita Lopez. 2018. „Populism, 21st-century socialism and corruption in Venezuela.“ *Thesis Eleven* 149, č.1, 67–83.
- Meza, Huberto. 2018. „Sandismo sin Ortega u Ortegismo sin sandismo: la encrucijada actual del FSLN“ In: Nicaragua en crisis: entre la revolución y la sublevación. Eds. Aleksander Aguilar Antunes, Esteban De Gori and Carmen Elena Villacorta. Buenos Aires: CLACSO, 85-90.
- McCulloch, Andrew D. 2014. *Charisma and Patronage Reasoning with Max Weber*. UK: Ashgate.
- Mudde, Cas a Kaltwasser, Cristobal Rovia. 2017. *Populism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Myers, David J. 2017. „The Struggle to Legitimate Political Regimes in Venezuela: From Pérez Jiménez to Maduro.“ *Latin American Research Review* 52, č. 4, 711-719.
- Ramírez, Magda Juliana. 2011. *Álvaro Uribe Vélez y el liderazgo racional-carismático*. Bogotá: Universidad Nacional de Colombia, Facultad de Ciencias Humanas, Sociología Política. Maestría en Sociología.
- Rychterová, Pavlína. 2006. „Pojem a teorie charismatu Maxe Webera v recepci sociálních a historických věd.“ *DĚJINY – TEORIE – KRITIKA*, č. 2, 191-202.
- Salazar, José Miguel. 1984. „The Use and Impact of Psychology in Venezuela: Two Examples.“ In: *International Journal of Psychology* 19, č.1, 113-122.
- Silvert, Kalman H. 1976. *Caudillismo*. Madrid: Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales.
- Školkayová, Marta. 2010. „Kolumbie: začarovaný kruh násilí“ In: *Politické systémy Latinské Ameriky*. Eds. Jan Němec a kol. Praha: Oeconomica, 175-200.
- Smith, Calvin L. 2007. *Revolution, Revival and Religious Conflict in Sandinista Nicaragua*. Boston: Brill.
- Tateiwa, Reiko. 1995. „El caudillismo y sus interpretaciones: un análisis sobre un fenómeno comun de la Historia de America latina en el siglo XIX.“ In: *Cuadernos Canela* 7, 41-54.

Thaler, Kai M. 2017. „Nicaragua: A Return to Caudillismo.“ *Journal of Democracy* 28, č.2, 157-169.

Weber, Max. 1978. *Economy and Society. An Outline of Interpretive Sociology*. Berkeley: University of California Press.

Weber, Max. 1993. *Economía y sociedad*. 1. dotisk. Madrid: Fondo de Cultura Económica de España.

Wolf, Eric a Hansen, Edward C. 1967. „Caudillo Politics: A Structural Analysis“. In: *Comparative Studies in Society and History* 9, č. 2, 168-179.

Wright, Thomas A. a Lauer, Tyler L. 2013. "What is character and why it really does matter" In: *Organizational Dynamics* 42, č.2, 25-34.

Prameny

Internetové zdroje

Archyworldys. 2021. „Chávez was more charismatic, Maduro is a little dictator“ Dostupné na: [Chávez was more charismatic, Maduro is a little dictator – Archyworldys](#) (21. 6. 2021).

BBC. 2018. „Venezuela election: Fourteen ambassadors recalled after Maduro win“ dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-44204632> (15.5. 2020).

BBC. 2019. „Profile: Venezuela's Nicolás Maduro“ dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-48112058> (15.5. 2020).

BBC Mundo. 2008. „Polémica por buques rusos en Nicaragua.“ Dostupné na: [BBC Mundo | América Latina | Polémica por buques rusos en Nicaragua](#) (21. 6. 2021).

BBC News Mundo. 2018. „Daniel Ortega, el revolucionario que liberó Nicaragua y al que acusan de convertirse en el tirano que ayudó a derrocar“ Dostupné na: [Daniel Ortega, el revolucionario que liberó Nicaragua y al que acusan de convertirse en el tirano que ayudó a derrocar - BBC News Mundo](#) (2.2.2021).

BBC NEWS. 2006. „Chavez minister in spat with US.“ Dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/5374954.stm> (15.5.2020).

BBC News. 2015. „Venezuela: condenan a Leopoldo López a más de 13 años de prisión“ Dostupné na: [Venezuela: condenan a Leopoldo López a más de 13 años de prisión - BBC News Mundo](#) (24. 6. 2021).

BBC News. 2016. „Colombia's Uribe wins second term.“ Dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/5024428.stm> (15.5.2020).

BBC News. 2020. „Isabel dos Santos: Africa's richest woman 'ripped off Angola““ Dostupné na: [Isabel dos Santos: Africa's richest woman 'ripped off Angola' - BBC News](#) (12.6.2021).

CNN. 2014. „Venezuela: Del ‘Aló Presidente’ a ‘En contacto con Maduro’.“ Dostupné na: <https://cnnespanol.cnn.com/2014/03/12/venezuela-del-alo-presidente-a-en-contacto-con-maduro/> (12. 4. 2021).

Česká televize. 2017. *Maduro chce přepsat ústavu, Venezuelané zablokovali ulice v Caracasu.* Praha: Česká televize. Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2105945-maduro-chce-prepsat-ustavu-venezuelane-zablokovali-ulice-v-caracasu> (2.2.2021).

Colombia. 2019 „Álvaro Uribe Veléz (2002-2006 y 2006-2010)“ Dostupné na: <https://www.colombia.com/colombia-info/historia-de-colombia/presidentes-de-colombia/alvaro-uribe-velez/> (15.5.2020).

Córdoba, José. 2015. „Nicaragua Revives Its Canal Dream“ *Wall Street Journal*. Dostupné na: www.wsj.com/news/articles/SB10001424127887323734304578543432234604 100 (2.2.2021).

Desbarres, Anne-Priscille a Desbarres, Guillaume. 2019. „Evo Morales et le moralismo: entre phénomène politique et mutations socio-économiques durables en Bolivie.“ *Le Grand Continent*. Dostupné na: [Evo Morales a moralismo: mezi politickým fenoménem a trvalou socioekonomickým změnám v Bolívii - Velký kontinent \(legrandcontinent.eu\)](#) (8. 6. 2021).

DW. 2017. „Venezuela: President Nicolas Maduro blocks opposition parties from presidential poll“ Dostupné na: [Venezuela: President Nicolas Maduro blocks opposition parties from presidential poll | News | DW | 11.12.2017](#) (24.6.2021).

ElFaro. 2016. „Daniel Ortega cosecha votos de los programas sociales que sembró“ Dostupné na: [Daniel Ortega cosecha votos de los programas sociales que sembró - ElFaro.net](#) (7.3.2021).

El Tiempo. 2002. „Álvoro Uribe Vélez“ Dostupné na: [ALVARO URIBE VÉLEZ - Archivo Digital de Noticias de Colombia y el Mundo desde 1.990 - eltiempo.com](#) (24.6.2021).

ESISC. 2017. „President Maduro isolates himself domestically and internationally amidst rising civil unrest“ Dostupné na: [President Maduro isolates himself domestically and internationally amidst rising civil unrest \(esisc.org\)](#) (24. 6. 2021).

Gerardo. Berthin. 2021. „A NEW CAUDILLISMO SWEEPING THE WORLD'S GOVERNANCE SYSTEMS“ *4DemocraticGovernance* Dostupné na: [A New Caudillismo Sweeping the World's Governance Systems? – 4democraticgovernance](#) (8.6.2021).

Gobierno Bolivariano de Venezuela. 2017. „Los Domingos con Maduro“ Dostupné na: <http://www.minci.gob.ve/comenzo-programa-95-los-domingos-maduro/los-domingos-con-maduro-3/> (12. 4. 2021).

Hruboň, Rudolf. 2019. „Samozvaný president Guaido čelí skandálu, opozice se rozpadá“ *Národní noviny*. Dostupné na: <https://www.narodniny.cz/samozvany-prezident-guaido-celi-skandalu-opozice-se-rozpada/> (2.2.2021).

La Prensa. 2007. „Daniel Ortega Saavedra, candidato presidencial del FSLN“ Dostupné na: [Nicaragua Elecciones 2006 - Candidatos \(archive.org\)](#) (8. 6. 2021).

Manneto, Francesco. 2019. „La dinastía Fujimori, del caudillismo a la corrupción en Perú.“ *El País*. Dostupné na: [La dinastía Fujimori, del caudillismo a la corrupción en Perú | Internacional | EL PAÍS \(elpais.com\)](#) (8. 6. 2021).

Meyer, Jeff. 2014. „What is Chavismo?“ *The Border Project*. Dostupné na: [What Is Chavismo? | The Borgen Project](#) (8. 6. 2021).

Reuters. 2012. „Analysis: Venezuela's Maduro channels Chavez, lacks his charisma“ Dostupné na: [Analysis: Venezuela's Maduro channels Chavez, lacks his charisma | Reuters](#) (24. 6. 2021).

Reuters. 2020. „Ortega media enrich his family, entrench his hold on Nicaragua“
Dostupné na: [Ortega media enrich first family, squeeze rivals across Nicaragua \(reuters.com\)](https://www.reuters.com/article/nicaragua-politics/ortega-media-enrich-first-family-squeeze-rivals-across-nicaragua-idKCN1M00001) (23. 6. 2021).

Revista Envío. 2009. „What to Add, What to Subtract, How to Multiply, Who to Divide?“
Dostupné na: <https://www.envio.org.ni/articulo/4111> (7.3.2021).

Riggio, Ronald E. 2012. „What Is Charisma and Charismatic Leadership?“ *Psychology Today*. Dostupné na: [What is Charismatic Leadership? Leading Through Conviction \(stu.edu\)](https://www.psychologytoday.com/us/psychology/charismatic-leadership) (13. 6. 2021).

Sanchez, Eduardo. 2014. „Maduro – Traits of a paranoid personality“ *Center for conflict studies*. Dostupné na: [Maduro – Traits of a paranoid personality | Leader Profiles \(miis.edu\)](https://www.miiis.edu/maduro-traits-of-a-paranoid-personality-leader-profiles) (13. 6. 2021).

Semana. 2002. „Señor Presidente...“ Dostupné na: ["Señor Presidente:..." \(semana.com\)](http://www.semana.com/se%C3%B1or-presidente) (23. 6. 2021).

St. Thomas University. 2018. „What is Charismatic Leadership? Leading Through Personal Conviction.“ Dostupné na: [What is Charismatic Leadership? Leading Through Conviction \(stu.edu\)](https://www.stthomas.edu/charismatic-leadership-leading-through-conviction) (13. 6. 2021).

Schwartz, Daniel. 2013. „Nicolas Maduro: the man who would be Chavez.“ *BBC News*,
Dostupné na: <https://www.bbc.ca/news/world/nicolas-maduro-the-man-who-would-be-chavez-1.1323129> (15.5. 2020).

The Global Americans. 2021. „Ortega cracks down on political opposition in Nicaragua“
Dostupné na: [Ortega cracks down on political opposition in Nicaragua \(theglobalamericans.org\)](https://www.theglobalamericans.org/ortega-cracks-down-on-political-opposition-in-nicaragua) (24.6.2021).

The Guardian. 2013. „Protests in Venezuela as opposition disputes Nicolás Maduro's victory“ Dostupné na: [Protests in Venezuela as opposition disputes Nicolás Maduro's victory | Venezuela | The Guardian](https://www.theguardian.com/world/2013/jan/27/venezuela-protests-opposition-disputes-nicolas-maduros-victory) (29. 6. 2021).

The Guardian. 2017a. „Venezuelan president Maduro calls for new constitution amid further clashes“ Dostupné na: [Venezuelan president Maduro calls for new constitution amid further clashes | Venezuela | The Guardian](https://www.theguardian.com/world/2017/jan/27/venezuela-president-maduro-calls-for-new-constitution-amid-further-clashes) (23. 6. 2021).

The Guardian. 2017b. „Venezuela elections: opposition calls for protests after Socialist party claims win“ Dostupné na: [Venezuela elections: opposition calls for protests after Socialist party claims win | Venezuela | The Guardian](#) (24.6.2021).

The Guardian. 2018. “Venezuela elections: Maduro wins second term.” Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2018/may/21/venezuela-elections-nicolas-maduro-wins-second-term> (15.5.2020).

The Christian Science monitor. 2014. „Deja vu in Nicaragua? President Ortega and first lady wield 'dynastic' power“ Dostupné na: [Deja vu in Nicaragua? President Ortega and first lady wield 'dynastic' power - CSMonitor.com](#) (24. 6. 2021).

The National Interest. 2018. „Maduro's Oppression Keeps Him in Power“ Dostupné na: [Maduro's Oppression Keeps Him in Power | The National Interest](#) (24. 6. 2021).

The New York Times. 2020. „Colombia Supreme Court Orders Ex-President Álvaro Uribe Detained“ Dostupné na: [Colombia Supreme Court Orders Ex-President Álvaro Uribe Detained - The New York Times \(nytimes.com\)](#) (23.6.2021).

Time. 2017a. „In the Face of Deadly Protests, Venezuela's Maduro Calls for New Constitution“ Dostupné na: [Venezuela Protest Continues As Maduro Creates New Assembly | Time](#) (23. 6. 2021).

Time. 2017b. „5 Reasons Why Venezuela's Nicolas Maduro Won't Last Much Longer“ Dostupné na: [Venezuela's President Nicolas Maduro Is Toast: 5 Reasons Why | Time](#) (26. 6. 2021).

Vulliamy, Ed. 2001. „Nicaragua's Daniel Ortega; In the Lions' Den Again“ *Observer Of London*. Dostupné na: [Breaking News & Views for the Progressive Community | Common Dreams](#) (23. 6. 2021).

Watts, Jonathan. 2016. „Nicaragua president re-elected in landslide amid claims of rigged vote.“ *The Guardian*. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/world/2016/nov/07/nicaragua-president-daniel-ortega-reelected-landslide-vote-rigging> (15.5.2020).

Wilpert, Georgy. 2013. “Venezuelas New Constitution.” *Venezuelanalysis*. Dostupné na: <https://venezuelanalysis.com/analysis/70> (15.5. 2020).

Tištěné prameny

The Foreign Polici initiative. 2013. *FPI Bulletin: Venezuela's Maduro Moves to Grab More Power*. Washington: The Foreign Polici initiative.

V-Dem institute. 2020. *New Global Data on Political Parties: V-Party*. Gottenburg: University of Gothenburg.